

บทที่ 5

วิเคราะห์

การศึกษาแนวคิดในงานของชาติได้ถูกกระทำโดยผ่านกรอบความคิดที่ว่าด้วยความเป็นมนุษย์, ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับเพื่อนมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับ โลก กรอบความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นซึ่งมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ความคิดของชาติที่ได้นำเสนอผ่านงานวรรณกรรมของเขาอาจได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม ดังนั้นในบทนี้จะวิเคราะห์ว่ามีส่วนใดบ้างที่ปรัชญาอัตถิภาวนิยมมีอิทธิพลต่อแนวคิดของชาติ และมีอิทธิพลอย่างไร นอกจากส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม มีแนวคิดใดบ้างที่ขัดแย้งกับปรัชญาอัตถิภาวนิยม พร้อมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นถึงผลรวมของแนวคิดทั้งหมดที่ชาติได้นำเสนอ ผู้สังคมไทยผ่านงานเขียนทั้งเก่าและ

1. แนวคิดของชาติที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม

จากการศึกษาพบว่ามียุทธหลายแห่งในงานทั้งเก่าและใหม่ของชาติได้กล่าวถึงสภาวะบางประการของมนุษย์นั่นคือ เสรีภาพ และมีนักวิชาการหลายท่านเช่น ศ. ดร. เจตนา นาควัชระ ได้วิเคราะห์ในหนังสือชื่อ “Comparative Literature from a Thai perspective” ไว้ว่า ชาติได้รับแนวคิดเกี่ยวกับสภาวะนี้จากการอ่านทั้งเรื่องสั้นและ นวนิยาย ของ ชาร์ลส์ และกามูส์ นักวิชาการดังกล่าวมักจะอ้างถึงคำสองคำคือ "เสรีภาพ" และ "ความรับผิดชอบ" ว่าอยู่เบื้องหลังเนื้อหาในงานของชาติ หลาย ๆ ชิ้น ดังนั้นจึงต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่า ชาติได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม ในเรื่องสภาวะทั้งสองนี้อย่างไร (เนื่องจากตัวอย่างมีเป็นจำนวนมากจึงขอยกมาเฉพาะตัวอย่างที่ชัดเจนหนึ่งหรือสองตัวอย่างเท่านั้น)

1.1 เสรีภาพ

เสรีภาพเป็นสภาวะของมนุษย์ ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในวงการวิชาการทางปรัชญามานาน เพราะเป็นที่สงสัยกันว่า การกระทำของมนุษย์เกิดจากความตั้งใจ ของมนุษย์หรือเกิดจากปัจจัยภายนอก เพราะคำตอบที่ได้จะช่วยให้อาจกำหนดกฎเกณฑ์ของสังคม เช่นกฎหมาย, จารีตประเพณี , ศีลธรรม ฯลฯ สำหรับมนุษย์จำนวนมากได้ปฏิบัติตามเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างตัวเขา กับเพื่อนมนุษย์และโลก ถ้าพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของมนุษย์เกิดจากการตั้งใจของตัวเอง กฎเกณฑ์ที่เหมาะสมก็เป็นอีกแบบหนึ่ง นั่นคือต้องพยายามวางหลักอย่างไรให้มนุษย์ได้ใช้เสรีภาพของตนอย่างเต็มที่และถูกต้อง แต่ถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง มนุษย์ก็ไม่ได้กระทำการใด ๆ ตามของความตั้งใจของตัวเอง นอกจากจะเป็นสิ่งเฉื่อยที่รอรับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก นั่นคือถ้าอิทธิพลจากสิ่งไหนมีมากที่สุด สิ่งนั้นก็จะสามารถกำหนดการกระทำของมนุษย์ได้ กฎเกณฑ์ก็ต้องเป็นอีกแบบหนึ่งว่าจะจัดการกับปัจจัยจากภายนอกอย่างไรเพื่อจะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เหมาะสม เช่นความเชื่อของคน

ไทยจำนวนมากที่เห็นว่า ความเป็นไปทั้งหมดในชีวิตของพวกเขาล้วนเกิดจาก บาปและบุญที่ตนได้ทำไว้ ในชาติที่แล้ว นั่นคือมองว่าตัวเองไม่มีเสรีภาพ และ ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น ชีวิตของคนเหล่านั้น จึงมักจะเป็นฝ่ายที่ยอมถูกกระทำจากสังคม และเต็มไปด้วยพิธีกรรม ที่เน้นการสะสมบุญเพราะคาดหวังต่อชีวิตที่ดีกว่าในชาติต่อไป อย่างไรก็ตามมีคนไทยบางกลุ่มที่ตระหนักว่าผลกระทบเกิดจากการกระทำของตนในปัจจุบัน พวกเขาจึงสามารถเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์บางอย่างของสังคมให้เหมาะสมกับชีวิตของเขาได้ โดยไม่ต้องอาศัย พิธีกรรมทางศาสนาแต่ประการใด

จากการศึกษาพบว่า เสรีภาพตามความคิดของชาติเป็นสถานะที่แท้จริงของมนุษย์ที่เขาต้องการให้มนุษย์ตระหนักถึง และใช้สิ่ง ๆ นี้ในการดำรงชีวิตเพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับเพื่อนมนุษย์และโลกเป็นไปอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามการที่จะกล่าวว่าชาติได้รับอิทธิพลความคิดเรื่องเสรีภาพจากปรัชญาอรรถิภาวนิยม จำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นโครงสร้างในกรอบความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของชาติและอรรถิภาวนิยมว่ามีส่วนที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

1.1.1 ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

มนุษย์ต้องการรู้ว่าธรรมชาติของเขาเกิดจากอะไร มีองค์ประกอบอะไรเป็นพื้นฐานและมีอะไรเป็นแรงผลักดันให้เขาได้กระทำการต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มีนักปรัชญาจำนวนมากลงความเห็นว่า ความเป็นมนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต บางสำนักเห็นว่าทั้งสองส่วนนี้แยกส่วนออกจากกัน แต่มี ความสัมพันธ์ต่อกันอย่างหลวม ๆ แต่บางสำนัก เห็นว่า ทั้งสองส่วนนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะปรัชญาอรรถิภาวนิยม เห็นว่ากายและจิตของมนุษย์เป็นสถานะเดียวกันจึงปฏิเสธความคิดแบบสุดโต่งของแนวคิดจิตนิยม และวัตถุนิยม

จากตัวอย่างในเรื่อง“คำพิพากษา”ที่บรรยายถึงฟักดอนนอนคิดอยู่ในมุ้ง แสดงว่าชาติเห็นว่าความเป็นมนุษย์ประกอบด้วยสองสถานะคือกายและจิต และ ตอนที่เขาเป็นโรคหาวัดผวา ภายหลังจากถูกรุมข่ม แสงถึง อิทธิพลที่กายและจิตมีต่อกัน ในตอนจบของเรื่องยังได้บรรยายถึงเหตุการณ์ภายหลังความตายของฟักซึ่งตัวฟักไม่ได้มีบทบาทอีกต่อไป แสดงชาติเห็นว่ากายและจิตมีความสำคัญต่อกัน ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าตามแนวคิดของชาติ ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์มีลักษณะที่แตกต่าง ออกไปจากสัตว์หรือสิ่งของ นั่นคือ ไม่ถูกกำหนดอย่างเด็ดขาดโดยปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นตามแบบของแนวคิดวัตถุนิยมที่เห็นว่าปัจจัยจากภายนอกจะสามารถกำหนดการกระทำของมนุษย์ได้อย่างเด็ดขาดเหมือนเครื่องจักรกล หรือตามแนวคิดจิตนิยม ที่ว่ามีสิ่งที่ไม่มีตัวตน เช่น ภูตผีปิศาจ , โชคชะตา , บาปบุญจากชาติที่แล้ว ฯลฯ มากำหนดชีวิตมนุษย์ ล้วนแต่ไม่สามารถมีอิทธิพลเหนือการกระทำของมนุษย์ได้อย่างเด็ดขาด

แสดงว่าชาติมีความคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมจากการเห็นว่าความเป็นมนุษย์เป็นสภาวะซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกเป็น กายและจิตอย่างเป็นอิสระออกจากกันได้

1.1.2 การเลือก

สัตว์และสิ่งของเป็นเพียงสิ่งทึบหรือเฉื่อยได้แต่รอรับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก แต่มนุษย์ไม่ใช่สิ่งเฉื่อย ที่รอถูกกระทำ มนุษย์จึงเป็นฝ่ายกระทำ นั่นคือการกระทำของมนุษย์ในแต่ละครั้ง ไม่ได้เกิดจากอิทธิพลจากสิ่งภายนอกล้วนๆ หากเกิดจากความสามารถที่จะปฏิเสธหรือยอมรับ อิทธิพลจากสิ่งภายนอก ก่อนจะทำสิ่งใด ๆ การกระทำเช่นนี้สามารถเรียกได้ว่าการเลือก

เมื่อมนุษย์มีธรรมชาติที่แตกต่างจากแนวคิดวัตถุนิยมและจิตนิยม ชาติจึงเห็นว่ามนุษย์ได้เกิดสำนึกความเป็นตัวเองที่จะยอมรับหรือปฏิเสธอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกได้เพราะ ไม่มีอิทธิพลจากภายนอกอันใดจะสามารถกำหนดการกระทำของเขาอย่างเด็ดขาด ถ้ามนุษย์เป็นไปตามทั้งสองแนวคิดนี้ เขาก็จะเป็นแค่สิ่งเฉื่อยรอรับอิทธิพลจากภายนอกและ ไม่มีการเลือก ดังจะดูได้จากตัวอย่างเรื่อง “คนหมา นก” ซึ่งเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าชายคนนั้นจับนกก็เพราะการตัดสินใจของเขาเองไม่ใช่เพราะตกอยู่ใต้อิทธิพลจากการเห่าของสุนัข

ดังนั้นชาติมีแนวคิดสอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมในประเด็นที่ว่า เขาเห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการเลือกนั้นคือการยอมรับหรือปฏิเสธ อิทธิพลจากปัจจัยภายนอกได้

1.1.3 การสร้างความหมาย

ความสามารถประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์หรือสิ่งของก็คือความสามารถในสร้างความหมายแก่สิ่งรอบตัวเขาเองได้อย่างซับซ้อนมากมาย สัตว์อาจสามารถสร้างความหมายแก่สิ่งรอบตัวของมันได้ แต่เป็นลักษณะที่ไม่ซับซ้อนมากนัก ความซับซ้อนในการสร้างความหมายของมนุษย์เกิดจากสาเหตุที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการกระทำของมนุษย์ไม่ถูกกำหนดอย่างเด็ดขาดจากอิทธิพลของสิ่งภายนอก

การสร้างความหมายคือการที่มนุษย์ได้สร้างคุณค่าแก่สิ่งต่าง ๆ ว่ามีค่าหรือความสำคัญต่อตัวเขาอย่างไร ดังนั้นมันมีความหมายเดียวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับโลกให้อยู่ในลักษณะหนึ่งแต่เนื่องจากว่ามนุษย์จำเป็นต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก พวกเขาจึงจำเป็นต้องกำหนดการสร้างความหมายให้มีลักษณะคล้ายคลึงกันเพื่อความสะดวกในการสื่อสารกัน การสร้างความหมายของมนุษย์ยังหมายถึงการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์อีกด้วย การสร้างความหมายมีความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกเป็นลูกโซ่ไปและการเลือกนี้จะมีความสัมพันธ์กับการสร้างความหมายร่วมกันของมนุษย์จำนวนมาก

ชาติได้แสดงความคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมาย ผ่านตัวละครซึ่งมีอยู่สองประเภท ดังนี้

1. ตัวละครที่ใช้ชีวิตตามกระแสความเชื่อ ซึ่งอยู่ในรูปของกฎเกณฑ์ นั่นคือจารีตประเพณี ต่าง ๆ ของสังคมโดยปราศจากการตั้งคำถาม การกระทำเช่นนี้ชาติถือว่าไม่ถูกต้อง ดังตัวอย่างเช่น ชาวบ้านในเรื่อง“คำพิพากษา”ที่เชื่อในเรื่องพิธีกรรมเพื่อบุญสำหรับชาติหน้า ,คนรอบข้างของตัวเอกในเรื่อง “ชื่อบุญ”ที่ต้องการทำบุญก็เพื่อจะได้บุญสำหรับตัวเองในชาติหน้าโดยไม่เคยตั้งคำถามว่าบาปบุญมีจริงหรือไม่

2. ตัวละครที่ใช้ชีวิตที่มักจะมีการครุ่นคิดพิจารณาต่อกระแสความเชื่อ ของสังคม อันนำไปสู่การปฏิเสธหรือ ยอมรับ สิ่งเหล่านั้น การกระทำเช่นนี้ชาติถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เช่น เรื่องพันธุ์หมาบ้า ตอนที่ หัยไม่พอใจต่อ การแบ่งสมบัติ หลังจากเสียของเขาได้เสียชีวิตไปแล้ว

กระแสความเชื่อหมายถึงการสร้างความหมายร่วมกันของคนจำนวนมากในสังคม ส่วนการครุ่นคิดพิจารณาหมายถึงการกลั่นกรองอิทธิพลของกระแสความเชื่อ เพราะการสร้างความหมายร่วมกันของมนุษย์จำนวนมากเป็นการกำหนดการเลือกของมนุษย์ให้อยู่ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่ง ซึ่งทำให้มนุษย์คิดว่าตัวเองไม่สามารถที่จะเลือกสร้างความหมายนอกเหนือจากขอบเขตนี้ได้ ก็เลยติดอยู่กับขอบเขตเช่นนี้จนเกินไปหรือหลงคิดว่าการกระทำของตนทั้งหมดล้วนแต่เกิดจากการเลือกที่สังคมได้กำหนดไว้ให้แล้วชาติไม่เห็นด้วยเพราะการกระทำเช่นนั้นขัดแย้งกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความสามารถในการเลือกและยังสามารถก่อให้เกิดผลเสียในภายหลัง การตั้งคำถามต่อกระแสของสังคมของตัวละครประเภทที่ 2 จึงหมายถึงการเลือกที่จะสร้างความหมายต่อสิ่งต่างๆ ให้ตัวเอง ไม่ใช่ถูกกำหนดจากสังคมเพียงอย่างเดียวซึ่งชาติเห็นว่าถูกต้อง

ดังนั้นชาติจึงมีความคิดสอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่เห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการสร้างความหมายให้กับสิ่งรอบตัว

จาก ประเด็นทั้งสามแสดงให้เห็นว่า ชาติได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม ในเรื่องเสรีภาพโดยสรุปผ่านความคิดของชาติ 3 ประการคือ

1. มนุษย์มีสถานะที่แตกต่างจากสัตว์หรือสิ่งของ นั่นคือมีสำนึกความเป็นตัวเองอันเกิดจากการที่มนุษย์สามารถหลุดออกจากอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก

2. มนุษย์มีการเลือก นั่นคือเมื่อมนุษย์มีสำนึกความเป็นตัวเองก็แสดงให้เห็นว่าเรามีการกระทำต่อสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านการกลั่นกรอง นั่นคือ ได้ยอมรับหรือปฏิเสธอิทธิพลจากปัจจัยมาเรียบร้อยแล้ว

3.มนุษย์มีการสร้างความหมาย คือเมื่อมนุษย์มีการเลือก ดังนั้นมนุษย์จึงมีความสามารถในการสร้างความหมายด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามกรอบของสังคม

1.2 ความรับผิดชอบ

การกล่าวถึงเสรีภาพเพียงอย่างเดียว อาจไม่ได้ให้คำตอบอย่างสมบูรณ์ว่าจะทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์และโลกอย่างไร เพราะดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการมีเสรีภาพคือการที่มนุษย์สามารถสร้างความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่การสร้างความหมายตามกระแสความเชื่อของสังคม แต่ความสามารถเช่นนี้ไม่ได้บอกกับมนุษย์ว่าควรทำอะไรจึงไม่มีสูตรตายตัวเหมือนกับกระแสความเชื่อหรือกรอบของสังคม สิ่งนี้อาจทำให้มนุษย์สับสนหรือเดินทางที่ผิดได้ ดังนั้นจึงต้องมีเกณฑ์ ๆ หนึ่งมาเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดให้มนุษย์เดินตาม และในขณะเดียวกันก็ไม่ทำลายเสรีภาพของมนุษย์อีกด้วย สิ่ง ๆ นี้คือ “ความรับผิดชอบ” และนอกจากนี้การเลือกของมนุษย์ทุกครั้งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อเพื่อนมนุษย์เสมอไม่มากก็น้อยทั้งสิ้น ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องมี “ความรับผิดชอบ” ต่อเพื่อนมนุษย์เพื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์ร่วมกัน

ชาติมีความเห็นว่าเพียงเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์สำหรับมนุษย์เพราะอาจทำให้มนุษย์ไม่สามารถมีความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์และโลกได้ จึงต้องมีเกณฑ์อะไรบางอย่างมาเป็นตัวกำหนดเสรีภาพของมนุษย์ ซึ่งมีนักวิชาการหลาย ๆ คนเช่น ศ.ดร. เจตนา นาควัชระ ได้ตั้งข้อสังเกตในหนังสือเล่มเดียวกับข้างต้นว่า ชาติได้รับแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อปรัชญาอรรถิถาภิานิยม และมนุษย์ต้องมีสิ่งนี้ควบคู่กับเสรีภาพ เสมอ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องวิเคราะห์ว่า แนวคิดเรื่อง ความรับผิดชอบ ของชาตินี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอรรถิถาภิานิยมหรือไม่

1.2.1 ลำนึกความเป็นตัวเอง

มนุษย์มีเสรีภาพหรือความสามารถสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเองมากกว่าจะติดอยู่กับแต่กระแสความเชื่อ ซึ่งสาเหตุก็คือ มนุษย์มีสภาวะพิเศษที่แตกต่างจากสัตว์และสิ่งของนั่นคือสำนึกความเป็นตัวเอง (Consciousness) หรือสภาวะของจิตที่ทำให้มนุษย์สามารถแยกตัวออกจากสิ่งรอบข้างได้ ซึ่งทำให้มนุษย์ตระหนักถึงการมีอยู่ของตัวเอง

หากกลับไปพิจารณาถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของชาติ ว่าเป็นสภาวะพิเศษคือไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลจากปัจจัยภายนอก แสดงว่าชาติเห็นว่ามนุษย์มีสิ่งกลั่นกรองอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกซึ่งทำให้เขารู้สึกว่าตัวเองแตกต่างจากวัตถุหรือสัตว์ และถ้าดูจากเรื่องสั้นชื่อ “อวัยวะใหม่” ตอนที่ตัวเอกของเรื่องประหลาดใจต่อความรู้สึกของตัวเองทั้งก่อนและหลังจากใส่หน้ากาก กับเรื่อง “กลับบ้านเกิด” ตอนที่ตัวเอกของเรื่องประหลาดใจต่อความแตกต่างระหว่างความต้องการวัตถุของตัวเองและความต้องการวัตถุของพี่หัวโตซึ่งเป็นเพื่อนของเขาในวัยเด็ก ซึ่งทั้งสองเรื่องอยู่ในหนังสือ

ชื่อ “มิดประจำตัว” การที่สภาวะเช่นนี้ของ ตัวเอกทั้งสองเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแสดงให้เห็นว่า สภาวะของมนุษย์ คือ ความกลวงเปล่า ไม่ทึบเหมือนวัตถุและเพื่อนมนุษย์

ในประเด็นนี้ ชาติมีแนวคิดสอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมในเรื่อง ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ จากการที่เขาเห็นว่ามนุษย์มีสำนึกความเป็นตัวเอง ซึ่งเป็นสภาวะที่ทำให้มนุษย์รู้สึกตัวแตกต่างจากสิ่งภายนอก และสามารถ แยกตัวเองออกจากสิ่งเหล่านั้น

1.2.2 การหลอกตัวเอง

เมื่อมนุษย์มีสำนึกความเป็นตัวเองที่กลวงเปล่า นั่นคือมีสภาวะที่ไม่แน่นอนตายตัว มนุษย์จึงพยายามทำสำนึกความเป็นตัวเองให้เกิดความแน่นอน นั่นคือปฏิเสธความกลวงเปล่าของตัวเอง โดยการนำข้ออ้างจากสิ่งภายนอกมากำหนดความเป็นไปของตน การกระทำเช่นนี้คือการหลอกตัวเอง

จากเรื่องสั้นชื่อ “คน หมา นก” และเรื่องของฮอดได้ซึ่งมีตัวละครเรียวอยู่กับเพื่อนที่ถูก่อกวนไม่สามารถทำให้ร้านของเขาสามารถดำเนินกิจการได้ในนวนิยายเรื่อง “พันธุ์หมาบ้า” แสดงว่า ชาติเห็นว่าความโดดเด่นจากสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ของมนุษย์คือ การมีสำนึกความเป็นตัวเองพุ่งไปข้างหน้าตามมิติของเวลานั่นคือ อดีต ปัจจุบัน อนาคต เพราะบุคคลทั้งสองเป็นตัวละครซึ่งมีการกระทำที่ชาติมองว่าไม่ถูกต้อง นั่นคือพยายามทำตัวให้ทึบโดยไม่ยอมสานต่อสำนึกความเป็นตัวเองให้เกิดการต่อเนื่องของเวลาทั้งสามมิติโดยไปติดกับสิ่งภายนอกแทน และผลที่ตามมาคือพวกเขาไม่สามารถสร้างสรรค์อะไรได้โดยอันหมายถึงการไม่มีการหลอกตัวเองหรือการไม่มีความรับผิดชอบ ดังนั้นสิ่งที่ชาติต้องการให้มนุษย์ปฏิบัติตามก็คือการไม่หลอกตัวเองหรือมีความรับผิดชอบ นั่นคือการสืบต่อสำนึกความเป็นตัวเองของมนุษย์ให้เป็นไปตามมิติทั้งสามของเวลาจนกิจกรรมประสบผลสำเร็จ

แสดงว่าชาติมีแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมในเรื่อง ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ จากการที่เขาเห็นว่ามนุษย์ควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของตัวเอง โดยการยอมรับว่าสิ่งที่เกิดกับตัวเอง ในปัจจุบันซึ่งเกิดจากการตัดสินใจของตัวเองในอดีต และต้อง ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นให้เสร็จลุล่วงไปในอนาคต การไม่ทำตามธรรมชาติเช่นนี้โดยอ้างถึงสิ่งภายนอกคือการหลอกตัวเอง

1.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์

การที่มนุษย์ต้องมาอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์เป็นจำนวนมาก การใช้เสรีภาพของมนุษย์แต่ละคนย่อมมีผลกระทบถึงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นมนุษย์ต้องพิจารณาว่าการกระทำของเขามีผลกระทบอย่างไรต่อเพื่อนมนุษย์ ก่อนที่จะตัดสินใจกระทำการใด ๆ

จากนวนิยายเรื่อง “หมาเฝ้าลอน้ำ” ตอนความคิดของตัวเอกของเรื่องที่มีต่อการแก้ไขปัญหาดังคม นั่นคือมนุษย์ไม่ควรเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์เพราะการเอาเปรียบจะส่งผลกระทบต่อตัวเขาเอง แสดงว่าชาติเห็นว่าเมื่อมนุษย์จำนวนมากมาอยู่ร่วมกัน การตัดสินใจที่กระทำสิ่งใด

ของมนุษย์ย่อมมีผลต่อกัน มนุษย์จึงควรร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงหรือสร้างหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

แสดงว่าในประเด็นนี้ชาติมีแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมในเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์จากการที่เขาเห็นว่า เพราะสำนึกความเป็นตัวของมนุษย์ดำรงอยู่ ร่วมกันการกระทำของมนุษย์จึงมีผลกระทบถึงกันหมด มนุษย์จึงควรคำนึงถึงผลจากการกระทำของตัวเองที่จะส่งผลถึงเพื่อนมนุษย์

จากสามประเด็นแสดงว่าชาติได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมในเรื่อง ความรับผิดชอบ ด้วยเหตุผลดังนี้

1. เขาเห็นว่าธรรมชาติ ของความเป็นมนุษย์ คือ การมีสำนึกความเป็นตัวเองซึ่งทำให้ตัวเขาสามารถแยกตัวออกจากสิ่งแวดล้อมภายนอก นั่นคือมีสถานะไม่ทับเหมือน วัตถุและสัตว์
2. สถานะที่ไม่ทับนี้หมายถึงการพุ่งทะยานไปข้างหน้าของมิติทางเวลา นั่นคือ จากอดีต ปัจจุบันและอนาคต การไม่ทำตามธรรมชาติ เช่นนี้คือการทำให้ตัวเองทับ หรือยอมหยุดนิ่งโดยการนำเอาสิ่งภายนอกมาอ้าง ซึ่งชาติเห็นว่า เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง นั่นคือการหลอกตัวเอง
3. ดังนั้นการพุ่งตัวเองเพื่อทะยานไปข้างหน้าเช่นนี้ของมนุษย์ต่างกลายเป็นขีดจำกัดของกันและกันเพราะธรรมชาติของมนุษย์และเพื่อนมนุษย์จำนวนมากดำรงอยู่ร่วมกัน มนุษย์จึงควรคำนึงว่าการกระทำของตัวเองมีผลกระทบถึงเพื่อนมนุษย์อย่างไร

จากทั้ง 2 ประเด็นที่ผ่านมา คือ เสรีภาพ และ ความรับผิดชอบ แสดงให้เห็นว่า ชาติมีแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม โดยพิจารณาจากประเด็นแรก คือ เขาเห็นว่า มนุษย์มีสถานะที่ไม่ถูกกำหนดจากอิทธิพลของปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว อันทำให้มนุษย์สามารถเลือกที่จะสร้างความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวของเขาเอง ส่วนประเด็นที่ 2 คือ เขาเห็นว่ามนุษย์มีสำนึกความเป็นตัวเอง อันมีสถานะไม่ทับ ซึ่งหมายถึง การพุ่งทะยานตัวเองไปข้างหน้าในมิติทางกาลเวลาคือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต การไม่ทำเช่นนี้โดยการนำตัวเองติดกับสิ่งภายนอกของมนุษย์ถือได้ว่าเป็นการหลอกตัวเอง เมื่อมนุษย์ทุกคนต่างก็มีการพุ่งทะยานไปข้างหน้า ธรรมชาติเช่นนี้จึงกลายเป็นขีดจำกัดของกันและกันดังนั้น มนุษย์จึงต้องคิดคำนึงว่า การกระทำของเขามีผลกระทบกับเพื่อนมนุษย์อย่างไร

2. แนวคิดของชาติที่ขัดแย้งกับปรัชญาอัตถิภาวนิยม

จากที่ได้นำเสนอมาแล้วว่า ชาติได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม ที่ว่ามนุษย์มีเสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ชาติมีแนวคิดบางอย่างที่แตกต่างจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม ดังนั้นจึง ต้องวิเคราะห์ว่าชาติมีแนวคิดเห็นแตกต่างจากปรัชญาอัตถิภาวนิยมในประเด็นใดบ้าง และแตกต่างอย่างไร อย่างไรก็ตามในบรรดาความคิดที่เกี่ยวกับเรื่อง

ต่าง ๆ ในความเป็นมนุษย์นั้น ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ และเป้าหมายของความเป็นมนุษย์ เป็นตัวอย่างความคิดที่แสดงให้เห็นว่าชาติมีความคิดแตกต่างจากปรัชญาอรรถิภาวนิยม จึงจำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ และเป้าหมายที่ได้พูดถึงนี้ มีลักษณะอย่างไร

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์

มนุษย์ไม่ได้ดำรงอยู่ตามลำพัง เพราะยังมีเพื่อนมนุษย์อาศัยอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก ดังนั้นมนุษย์จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ถึงแม้ตัวมนุษย์เองจะไม่พยายามมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ แต่เพื่อนมนุษย์สามารถเป็นฝ่ายที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับมนุษย์ก่อนก็ได้ ความสัมพันธ์ในที่นี้อาจจะหมายถึงการปฏิบัติต่อกันในด้านบวกเพื่อสร้างสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกัน หรือ ปฏิบัติต่อกันในด้านลบ เพื่อไม่ยอมสร้างสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกันก็ได้

2.2.1 สำนึกความเป็นตัวเอง

มนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ตามลำพัง เขาจึงจำเป็นต้องสร้างสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกับเพื่อนมนุษย์ เพื่อทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับเพื่อนมนุษย์เป็นไปอย่างถูกต้อง

จากนวนิยายขนาดสั้นชื่อ "จนตรอก" ที่กล่าวถึงความทุกข์ของปู่เพราะไม่มีใครในบ้านเหลืออยู่และนวนิยายเรื่อง "คำพิพากษา" ซึ่งกล่าวถึงความเหงาของฟักที่ไม่มีชาวบ้านมาคบค้าสมาคมด้วย แสดงว่าชาติเห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยลำพัง ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องสร้างสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกับเพื่อนมนุษย์ การกระทำเช่นนี้หมายถึงการสร้างพันธะร่วมกันระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์เพื่อปฏิบัติต่อกันในด้านบวก ผลที่ตามมาคือการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ของเพื่อนมนุษย์และตัวมนุษย์

จากประเด็นนี้แสดงว่าชาติมีแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอรรถิภาวนิยม ในเรื่อง สำนึกความเป็นตัวเอง จากการที่เขาเห็นว่า มนุษย์ต้องมีสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกับเพื่อนมนุษย์อยู่เสมอ ในขณะที่ปรัชญาอรรถิภาวนิยมเห็นว่าการกระทำเช่นนี้ สามารถนำไปสู่การสร้างสำนึกความเป็นตัวเองที่แน่นอน

2.2.2 ความรัก

ความรักเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสำนึกความเป็นมนุษย์ เพราะความรักหมายถึงความต้องการของมนุษย์ที่จะชักจูงให้เพื่อนมนุษย์เข้ามาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองของมนุษย์ หรือสร้างพันธะร่วมกันเพื่อที่จะปฏิบัติต่อกันในด้านบวก

จากนวนิยายเรื่อง "พันธะหมาป่า" ตอนความสัมพันธ์ระหว่างเตี้ยกับทัย หรือความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับทัย แสดงว่าชาติเห็นว่าความรักคือการชักจูงในลักษณะต่างๆ เช่น การบังคับหรือ

การยินยอม เพื่อให้เพื่อนมนุษย์มาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเอง นั่นคือการสร้างพันธะร่วมกันเพื่อปฏิบัติในทางบวกต่อกันตลอดไป อันจะนำมาสู่ความสามารถในความอยู่รอดไม่เฉพาะของตัวมนุษย์เท่านั้นแต่ยังรวมถึงเพื่อนมนุษย์อีกด้วย

ในประเด็นนี้แสดงว่าชาติมีแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยมในเรื่อง ความรัก จากการที่เขาเห็นว่ามนุษย์มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ก็เพื่อความสามารถในการดำรงอยู่ของทั้งตัวมนุษย์และเพื่อนมนุษย์ด้วย ในขณะที่ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเห็นว่าความรักคือความต้องการของมนุษย์ที่จะชักจูงให้เพื่อนมนุษย์มาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองตามที่ตัวมนุษย์ต้องการเท่านั้น

2.2.3 การช่วยเหลือ

การช่วยเหลือคือการที่มนุษย์มีการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในด้านบวก เพื่อเพื่อนมนุษย์จะได้สะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองให้แก่ตัวมนุษย์ และทั้งคู่จะได้มีความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับโลก

จากนวนิยายเรื่อง “ทางชนะ” ตอน โด่งช่วยลุงชั้นโดยไม่หวังผลตอบแทน และ นวนิยายเรื่อง “หมาเน่าลอยน้ำ” ตอนที่คนขับรถแท็กซี่เก็บเงินค่าโดยสารจากตัวเอกของเรื่อง โดยคิดราคาไม่แพง แสดงว่าชาติเห็นว่า การช่วยเหลือ คือ การปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในด้านบวก โดยไม่เฉพาะจงว่าเพื่อนมนุษย์ผู้นั้นสามารถสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองตามที่มนุษย์ต้องการได้ เพราะจุดประสงค์หลักคือเพื่อให้เพื่อนมนุษย์สามารถดำรงอยู่ นั่นคือ มนุษย์สามารถช่วยเหลือใครก็ได้

ในประเด็นนี้แสดงว่า ชาติมีแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยม ในเรื่องการช่วยเหลือ จากการที่เขาเห็นว่ามนุษย์สามารถปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในด้านบวกได้ โดยไม่จำเป็นว่าเพื่อนมนุษย์มาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองตามที่เขาต้องการ ในขณะที่ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเห็นว่ามนุษย์ต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ก็เพียงเพื่อให้คนผู้นั้นสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองตามที่มนุษย์ต้องการ

หากพิจารณาจาก 3 ประเด็นนั้นคือ

1. สำนึกความเป็นตัวเองร่วมกับเพื่อนมนุษย์ คือการที่ชาติเห็นว่า มนุษย์ต้องมีการสร้างสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกับเพื่อนมนุษย์อยู่เสมอ นั่นคือจำเป็นต้องสร้างพันธะต่อกันเพื่อที่จะปฏิบัติต่อกันในด้านบวกตลอดไป จุดประสงค์ก็เพื่อความสามารถในการอยู่ร่วมกันของเพื่อนมนุษย์และตัวมนุษย์

2. ความรักหรือความต้องการของมนุษย์ที่จะชักจูงให้เพื่อนมนุษย์มาร่วมสร้างสำนึกความเป็นตัวเอง หรือ การสร้างพันธะเพื่อการปฏิบัติต่อกันในด้านบวกตลอดไป จึงไม่ได้หมายถึง การอยู่รอดของตัวมนุษย์เท่านั้นหากยังหมายถึงตัวเพื่อนมนุษย์อีกด้วย

3. การช่วยเหลือหรือการปฏิบัติต่อกันในด้านบวกระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์อันเป็นส่วนหนึ่งของความรัก จึงไม่ได้เกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่จะให้เพื่อนมนุษย์มาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองเป็นหลัก เพราะความรักมุ่งไปสู่การดำรงอยู่อย่างสร้างสรรค์ของเพื่อนมนุษย์ไม่ใช่แค่ตัวมนุษย์เอง

แสดงให้เห็นว่าชาติมีแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ จัดแย้งกับปรัชญาอรรถิภาวนิยม นั่นคือ เขาเห็นว่าความสัมพันธ์เช่นนี้ตั้งอยู่การสร้างสรรค เพราะเน้นความสำคัญไปที่ตัวเพื่อนมนุษย์ในขณะที่ ปรัชญาอรรถิภาวนิยมเห็นว่า มีพื้นฐานอยู่บนความขัดแย้ง เพราะ เน้นความสำคัญไปที่ ตัวมนุษย์เอง

2.2 เป้าหมายของความเป็นมนุษย์

เป้าหมายคือสภาวะอีกสภาวะหนึ่งซึ่งอยู่นอกเหนือจากสภาวะเดิมและมีความสมบูรณ์กว่า เป้าหมายเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมนุษย์เพราะมันจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเขาทั้งหมด ถ้ามนุษย์มีเป้าหมายในชีวิต เขาจำเป็นต้องประพฤติตนอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะเข้าถึงเป้าหมายนั้น แต่ถ้ามนุษย์ไม่มีเป้าหมายในชีวิต เขาสามารถสร้างเป้าหมายขึ้นมาด้วยตัวเองและสามารถยกเลิกเป้าหมายนั้นแล้วสร้างเป้าหมายอื่นขึ้นมาใหม่ได้เรื่อย ๆ

2.2.1 ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

ธรรมชาติหรือสภาวะของมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญเพราะการรู้ว่าธรรมชาติหรือสภาวะของมนุษย์มีอยู่อย่างแน่นอนหรือไม่และเป็นอย่างไร จะทำให้รู้ได้ว่ามนุษย์ควรจะทำอย่างไรเพื่อให้ตัวเองสอดคล้องกับธรรมชาตินั้น ถ้าหากมนุษย์มีธรรมชาติที่ไม่แน่นอนก็หมายความว่ามนุษย์ไม่ต้องปฏิบัติตนอย่างเป็นระบบ

จากคำพูดของยายสอน ที่มีต่อเด็กหนุ่ม ในนวนิยายเรื่อง “เวลา” บ่งบอกความคิดของชาติว่า มนุษย์ มักจะตกอยู่ใต้อิทธิพลของวัตถุและเพื่อนมนุษย์ เพื่อนำสิ่งเหล่านั้นมาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเอง นั่นคือนำภาพของสิ่งเหล่านั้นมารวมกับภาพของตัวเองให้มีลักษณะตามที่ต้องการและคิดไปว่าภาพของตัวเองเช่นนี้คือความเป็นจริง แต่ในความเป็นจริง สิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่อย่างอิสระโดยไม่ขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์ มนุษย์จึงต้องขึ้นๆลงๆไปพร้อมกับวัตถุและเพื่อนมนุษย์ เพื่อคงสำนึกความเป็นตัวเองให้เป็นไปอย่างที่เขาต้องการ ซึ่งตัวอย่างอื่นๆ ที่ชัดเจนได้แก่เรื่องสั้นชื่อ “ศัตภูษาใน” ที่แม่ทัพต้องทรมานจากอาการปวดท้อง แต่ก็ตามถ้าพิจารณาจาก คำพูดของยายสอนที่มีกับ ยาย เอิบและยายจันทร์ เกี่ยวกับเรื่องการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลในนวนิยายเรื่องเดียวกันแสดงให้เห็นว่า มนุษย์สามารถหลุดออกจากการตกอยู่ใต้อิทธิพลของวัตถุและเพื่อนมนุษย์ได้ แสดงว่าชาติเห็นว่า มนุษย์มีอยู่สองสภาวะ สภาวะแรกคือ สภาวะของการตกเป็นทาสของวัตถุและเพื่อนมนุษย์ และสภาวะที่สองคือ สภาวะของการไม่ตกเป็นทาสของวัตถุและเพื่อนมนุษย์

มนุษย์สามารถเข้าถึงเป้าหมายที่สอง ได้โดยการไม่ยึดติดสำนักความเป็นตัวเอง

ในประเด็นนี้ชาติมีแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอรรถิภาวนิยมในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ จากการที่เขาเห็นว่า มนุษย์มีสภาวะอีกสภาวะหนึ่งที่สมบูรณ์กว่า และมนุษย์ต้องปฏิบัติตัวอย่างเป็นระบบเพื่อเข้าสู่สภาวะนั้น ในขณะที่ปรัชญาอรรถิภาวนิยมเห็นว่ามนุษย์มีสภาวะที่ไม่แน่นอน ดังนั้นจึงไม่มีสภาวะอื่นที่สมบูรณ์ และมนุษย์ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตัวอย่างเป็นระบบเพื่อเข้าสู่เป้าหมายนั้น

2.2.2 ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์กับความขัดแย้ง

เมื่อมนุษย์จำเป็นต้องมาอยู่ร่วมกัน ในขณะที่ต่างฝ่าย ต่างมีเสรีภาพ จึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดความขัดแย้งขึ้น ไม่ว่ามนุษย์จะยอมเป็นฝ่ายที่ยอมตกเป็นวัตถุ สำหรับเพื่อนมนุษย์ หรือ มนุษย์จะให้เพื่อนมนุษย์เป็นวัตถุสำหรับตน

จากนวนิยายเรื่อง “พันธุ์หมาป่า” ตอนความขัดแย้งระหว่างพ่อกับอ็อตโต้ รวมไปถึง การทะเลาะกันระหว่างเล็กฮิปและลาลี่ แสดงว่าถึงแม้ชาติมองว่าความสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ แต่เนื่องจากมนุษย์ยึดติดกับสำนักความเป็นตัวเองมากเกินไป จนไม่สามารถสะท้อนสำนักความเป็นตัวเองร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ ทั้งคู่จึงเกิดความขัดแย้งเช่น ความเกลียด เมื่อชาติเห็นว่า ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์จะทำให้ มนุษย์สามารถขจัดความขัดแย้งนี้ออกไปได้ เพราะการเข้าถึงสภาวะเช่นนี้ก็คือ เขาต้องไม่ยึดติดกับสำนักความเป็นตัวเอง

ในประเด็นนี้ชาติมีแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอรรถิภาวนิยม ในเรื่องความขัดแย้ง จากการที่เขาเชื่อว่า ถ้ามนุษย์เข้าถึงสภาวะที่สองของตน มนุษย์ก็จะสามารถลดความขัดแย้งลงได้ ในขณะที่ปรัชญาอรรถิภาวนิยมเห็นว่ามนุษย์ไม่มีทางที่จะสามารถลดความขัดแย้งที่เขามีกับเพื่อนมนุษย์ได้

2.2.3 ธรรมชาติของมนุษย์ กับ ความต้องการวัตถุ

นอกจากเพื่อนมนุษย์แล้ว วัตถุก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับมนุษย์ เพราะมนุษย์จำเป็นต้องใช้วัตถุเพื่อเป็นอุปกรณ์สำหรับการดำรงชีวิตอยู่ และมนุษย์ยังต้องการใช้วัตถุเป็นจำนวนมากเพื่อความสามารถเพื่อสะท้อนสำนักความเป็นตัวเองและยึดติดสำนักความเป็นตัวเอง เมื่อมนุษย์ยึดติดกับสำนักความเป็นตัวเอง มนุษย์ก็ต้องการวัตถุใหม่ๆ ไปอย่างไม่มีวันหมดสิ้น

จากเรื่อง “ทางชนะ” ซึ่งกล่าวถึงความโลภของครูสนิทที่ขายคะแนนให้กับเด็กนักเรียน และเรื่อง “มีดประจำตัว” ซึ่งกล่าวถึงความโลภของผู้มีเงินและอำนาจแสดงว่า ชาติเห็นว่าความต้องการวัตถุที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะเกิดจากการที่มนุษย์ยึดติดกับสำนักความเป็นตัวเอง

เป็นตัวเอง จนมนุษย์สร้างความหมายให้กับวัตถุว่าสำคัญกว่าเพื่อนมนุษย์ ยิ่งมนุษย์สร้างความหมายแก่วัตถุว่าสำคัญกว่าเพื่อนมนุษย์มากสักเท่าไร มนุษย์ก็จะเอารัดเอาเปรียบ,เบียดเบียนและกำจัดเพื่อนมนุษย์มากเท่านั้นและทำให้เพื่อนมนุษย์จำนวนมากต้องพบกับความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ สาเหตุก็เพราะการที่มนุษย์ยึดติดกับสำนึกความเป็นตัวเอง ดังนั้นถ้ามนุษย์ไม่ยึดติดสำนึกความเป็นตัวเอง มนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหาวัตถุในลักษณะนี้อีกต่อไป นอกจากความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

แนวคิดของชาติในประเด็นนี้ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอรรถิภาวนิยมในเรื่องความต้องการวัตถุจากการที่ชาติเห็นว่าถ้ามนุษย์สามารถเข้าถึงสภาวะที่สองได้ มนุษย์ก็จะสามารถลดความต้องการวัตถุ ในขณะที่ปรัชญาอรรถิภาวนิยมเห็นว่ามนุษย์จำเป็นต้องหาวัตถุไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีวันจบสิ้น ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ผิดถ้าหากมนุษย์ไม่นำวัตถุนั้นมาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองที่แน่นอน

จาก 3 ประเด็นย่อยที่ผ่านมานี้แสดงให้เห็นว่า ชาติมีแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาอรรถิภาวนิยม ในเรื่อง เป้าหมายของความเป็นมนุษย์ นั่นคือชาติเห็นว่ามนุษย์มีเป้าหมายของชีวิตจากการที่เขาเห็นว่า

1. มนุษย์มีสภาวะอีกสภาวะหนึ่งนอกเหนือจากสภาวะเดิม สภาวะดังกล่าวนี้คือการไม่ตกเป็นทาสของวัตถุและเพื่อนมนุษย์ มนุษย์จะสามารถเข้าสู่สภาวะนี้ได้ โดยการไม่ยึดติด ติดกับสำนึกความเป็นตัวเอง เพราะการเป็นทาสของทั้งสองสิ่งเกิดจากการยึดติดสำนึกความเป็นตัวเอง

ดังนั้นสภาวะใหม่จึงสมบูรณ์กว่าสภาวะเดิมเพราะ

2. ผู้เข้าสู่สภาวะนี้ จากเดิมที่มักมีความขัดแย้งกับเพื่อนมนุษย์อยู่เสมอจะสามารถลดความขัดแย้งเหล่านี้ลงได้ เพราะความขัดแย้งเกิดจากการยึดติดสำนึกความเป็นตัวเอง

3. ผู้เข้าสู่สภาวะนี้ จากเดิมที่มีความต้องการวัตถุอย่างไม่สิ้นสุดจะสามารถลดความต้องการวัตถุได้ เพราะความต้องการวัตถุเช่นนี้เกิดจากการยึดติดสำนึกความเป็นตัวเอง

จากสองประเด็นที่ผ่านมา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ และ เป้าหมายของความเป็นมนุษย์ แสดงว่า ชาติมีแนวคิดที่ขัดแย้งกับปรัชญาอรรถิภาวนิยม นั่นคือไม่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอรรถิภาวนิยม โดยพิจารณาจากข้อแรกคือเขาเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ตั้งอยู่บนการสร้างสรรค์มากกว่าความขัดแย้ง หากพิจารณาจากการที่ชาติเห็นว่ามนุษย์ต้องมึสำนึกความเป็นตัวเองร่วมกับเพื่อนมนุษย์ เพื่อที่ทั้งตัวมนุษย์และเพื่อนมนุษย์สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้ ดังนั้นความรักหรือความต้องการของมนุษย์ที่จะชักจูงให้เพื่อนมนุษย์มาสะท้อนสำนึกความเป็นตัวเองจึงไม่ได้มีเป้าหมายอยู่แค่ตัวมนุษย์เท่านั้น ดังนั้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงหมายความว่า มนุษย์สามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จำนวนมากเพราะมนุษย์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อ สำนึกความเป็นตัวเองในลักษณะที่ตนต้องการ ส่วนในข้อที่สองชาติเห็นว่ามนุษย์มีเป้าหมายที่แน่นอนของชีวิต นั่นคือเขาเห็นว่า

มนุษย์มีอีกสถานะหนึ่งแฝงอยู่ ซึ่งสถานะนี้คือการไม่ตกเป็นทาสของวัตถุและเพื่อนมนุษย์โดยมีวิธีปฏิบัติเพื่อที่จะเข้าถึงธรรมชาติหรือสถานะนั้นคือการไม่ยึดติดกับสำนักความเป็นตัวเอง อันทำให้มนุษย์มีสถานะที่สมบูรณ์กว่าเดิมคือ สามารถลดความขัดแย้งที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และลดความต้องการวัตถุได้

จากทั้งหมดจะสรุปได้ว่า 1. ชาตินี้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาอรรถิถาวนิยม ในเรื่อง เสรีภาพและ ความรับผิดชอบ 2. ชาตินี้มีแนวคิดที่ขัดแย้งกับปรัชญาอรรถิถาวนิยม ในเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ และเป้าหมายของความเป็นมนุษย์

3. วิเคราะห์และวิจารณ์

3.1 วิเคราะห์

จากการศึกษาในงานทั้งเล่มพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์และเป้าหมายของความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของชาติมีความขัดแย้งกับทฤษฎีของปรัชญาอรรถิถาวนิยม จึงถือได้ว่า ชาติไม่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาสำนักนี้เพียงที่เดียว และเป็นที่แน่นอนว่าในประเด็นทั้งสองชาติน่าจะได้รับอิทธิพลจากที่อื่นปะปนมาด้วย ซึ่งเราจำเป็นต้องนำเอาแนวคิดของพุทธศาสนามาเปรียบเทียบเพราะชาติเติบโตและมีการเรียนรู้ในสังคมไทยซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมและโลกทัศน์ การเปรียบเทียบเช่นนี้จึงน่าจะใกล้เคียงที่สุด ในประเด็นของ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์ที่ชาตินิยมในแง่บวกว่าตั้งอยู่บนการสร้างสรรค์มากกว่าความขัดแย้งมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธศาสนา ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ว่าจำเป็นต้องดำรงอยู่อย่างพึ่งพิงอาศัยกัน ซึ่งการช่วยเหลือของมนุษย์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์โดยไม่นึกถึงตัวเองเป็นหลักจะสอดคล้องกับความสัมพันธ์แบบนี้ แนวคิดลักษณะนี้สอดคล้องกับหลักพรหมวิหารสี่ในพุทธศาสนานั้นคือ เมตตา หรือ ความปรารถนาที่ให้ผู้อื่นได้สุข , กรุณา หรือ ความสงสารคิดช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ , มุทิตา หรือ ความมีจิตยินดีในลาภยศ สรรเสริญของผู้อื่น รวมไปถึง อุเบกขา หรือ ความเป็นธรรม เทียงธรรม

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องเป้าหมายของความเป็นมนุษย์นั้นมีความใกล้เคียงกับเรื่องของการไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อทุกสิ่ง จากการที่พุทธศาสนาเห็นว่าการยึดมั่นต่อทุกสิ่งก่อให้เกิดความทุกข์ต่อตัวมนุษย์เพราะทุกสิ่งมีการดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ ในขณะที่มนุษย์พยายามจะจัดระเบียบของสิ่งเหล่านั้นให้เป็นไปตามที่ตัวเองต้องการและยึดไปว่าเป็นความจริงที่แน่นอน ซึ่งสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ยึดถือมั่นสิ่งเหล่านั้นก็เพราะการยึดติดตัวตน ดังนั้นการดับทุกข์ก็คือการไม่ยึดติดตัวตนดังคำพูดของพระนักปราชญ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อวงการพุทธศาสนาของเมืองไทยคือ พุทธทาสภิกขุฯ เจ้าของวลี “การดับตัวกู ของกู” จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการศึกษาแนวคิดของชาติในอนาคตน่าจะศึกษาว่าได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาหรือไม่ และอย่างไร

อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีแนวคิดอีกแนวคิดซึ่งไม่ได้ขัดแย้งกับแนวคิดของปรัชญาอัตถิภาวนิยม แต่ก็ทำให้ชาตินิยมมีแนวคิดที่อยู่นอกเหนือจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม นั่นคือแนวคิดของลัทธิสังคมนิยม ซึ่งผู้วิจัยจะไม่นำมาขยายผลมาในที่นี้ เพราะถึงแม้ชาติจะกล่าวถึงเรื่องของชนชั้น ในช่วงแรกของงานของเขา แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึง การปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การล้มล้างชนชั้น และสังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์และดีงาม หรือ ยูโทเปีย(Utopia) ตามแนวคิดของมาร์กซ์และเอนเกลส์แต่ประการใด

ดังนั้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่อยู่ในงานเขียนของชาติได้เป็น 2 แนวคิดแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม และ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางชนชั้นกับศาสนาพุทธซึ่งมีอยู่ทั่วไปในงานของชาติ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องที่มีแนวคิดดังกล่าวอย่างชัดเจนและเป็นระบบดังต่อไปนี้

3.1.1 แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า แนวคิดของชาติที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยมใน แนวคิดเกี่ยวกับ เรื่อง “เสรีภาพ” และ “ความรับผิดชอบ”

3.1.1.1 เสรีภาพ

เสรีภาพ หมายถึงความสามารถของมนุษย์ที่จะสร้างความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองโดยไม่ยึดติดกับกระแสความเชื่อในลักษณะของ กฎเกณฑ์สังคมเช่นจารีต ประเพณี ฯลฯ และการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพนี้ จากในหัวข้อที่ 1.1 แสดงให้เห็นชาติว่าได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม ตามลำดับ ของข้ออ้าง ทั้ง 3 ขั้นตอนดังนี้

1) ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

ชาติเห็นว่า ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์คือ ประกอบด้วย 2 สภาวะ คือ กายและจิต ซึ่งทั้งสองส่วนนี้มีความสำคัญต่อกันจึงสามารถส่งผลกระทบต่อกันและกัน อันเป็นผลให้มนุษย์ไม่ถูกปัจจัยภายนอกเข้ามากำหนดได้อย่างเด็ดขาดเหมือนสัตว์และสิ่งของ

(1) นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา”

จากเรื่องนี้ชาติได้เสนอความคิดของเขาที่มี ต่อธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ว่าองค์ประกอบทั้งสองสภาวะของมนุษย์คือกายและจิตต่างมีความสำคัญต่อกัน ถ้าหากมนุษย์ตายแล้ว ทั้งสองสภาวะก็หมดความหมายดังเช่น เขาไม่เชื่อในเรื่องชีวิตหลังความตายตามกระแสความเชื่อของคนทั่วไปผ่านความคิดคำนึงของสัปเหร่อไข่ที่มีต่อชีวิต รวมทั้งชาติไม่ได้ให้ฟกมืบทบาทหลังจากที่เขาได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่ชาติก็ไม่ได้กลับเห็นว่าเมื่อมนุษย์ตายแล้วสูญ เพราะความคิดคำนึงของสัปเหร่อแสดงว่า ชาติไม่รู้ว่าตายแล้วไปไหน อันแสดงให้เห็นว่าชาติให้ความสำคัญต่อมนุษย์ในขณะที่

กายกับจิตยังดำรงอยู่ร่วมกันเท่านั้น นอกจากนี้ชาติยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่กายมีต่อจิตในตอนที่พักพยายามเลิกดื่มเหล้า แต่ไม่สำเร็จ

(2) เรื่องสั้นขนาดยาวเรื่อง “เรื่องธรรมดา”

ในเรื่องนี้ชาติแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อของหญิงชราที่มีต่อวิญญาณของลูกสาวตนเป็นเพียงความหลงลืมและความห่วงหาอาทรของแม่ที่มีต่อลูกและเป็นอาการของคนที่ตั้งคมไม่เหลียวแล สนใจ ชาติจึงมีแนวคิดเช่นเดียวกับในเรื่อง “คำพิพากษา” นั่นคือมองว่าทั้งกายและจิตต่างมีความสำคัญต่อกัน มนุษย์จะหมดความหมายถ้าทั้งสองสภาวะนี้แยกจากกัน รวมไปถึงคำพูดของตัวเอกของเรื่องที่ว่าเขามีความคิดแบบวิทยาศาสตร์เพื่อยืนยันว่า เขาไม่เชื่อว่าวิญญาณของลูกสาวยายมาหาในความฝัน

(3) นวนิยายขนาดยาว เรื่อง “พันธุ์หมาบ้า”

ชาติได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่จิตมีต่อกาย เช่น ความทรุดโทรมของสุขภาพของพ่ออ็อคโต้เพราะคิดถึงลูกชายหรืออิทธิพลของกายที่มีต่อจิตเช่นตอนที่อ็อคโต้พยายามจะเลิกผงบาวและหักกำลังหลงอยู่ในภาพหลอนของกัญชา แต่ในที่สุดจิตใจของคนทั้งสองก็สามารถเอาชนะความต้องการของกายได้

(4) หนังสือรวมเรื่องสั้น ชื่อ “นครไม่เป็นไร”

1. เรื่อง “หายไปกับลมหายใจ”

เรื่องสั้นเรื่องนี้ถึงแม้จะกล่าวถึงบทบาทของจิตภายหลังจากที่ได้แยกจากกายแล้ว นั่นคือ วิญญาณของครูโท ชาติเพียงต้องแต่การแสดงแนวคิดหลักของเรื่อง โดยการเปรียบเทียบให้เห็นถึง การยึดติดตัวตน ของครูโท จนไม่สามารถถ่ายทอด วิชาอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้เท่านั้น และมีตัวเขาเป็นประจักษ์พยานถึงความผิดพลาดเช่นนั้นของตัวเอง

2. เรื่อง “เมืองผีหลอก”

เรื่องสั้นเรื่องนี้มีท่าทีเหมือนกับจะสื่อแนวคิดชีวิตหลังความตาย เช่นเดียวกับเรื่อง “หายไปกับลมหายใจ” แต่ความจริงแล้ว ชาติเพียงแต่ต้องการเปรียบเทียบและเสียดสีวิธีการหาเสียงอันเต็มไปด้วยกลโกง และการฉ้อราษฎร์บังหลวงของผู้แทนราษฎรเท่านั้น เรื่องนี้เป็นตัวยืนยันว่าชาติไม่ได้สนใจในเรื่อง ชีวิตหลังความตาย เพราะเขาต้องการจะสื่อให้เป็นเช่นนั้น เขาจะตั้งใจแสดงรายละเอียดให้มากกว่านี้

3. เรื่อง “อากาศรอบกาย”

เป็นเรื่องที่ชาติได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่กายมีต่อจิต อันแสดงให้เห็นว่า ตามความคิดของชาติทั้งกายและจิตต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแนบแน่นเพราะสิ่งแวดล้อม

ล้อมที่กองถ่ายถึงกลับทำให้นักเรียนโรงเรียนการแสดงฝีมืออย่างพรสวรรค์ซึ่งเคยเป็นบริกรมานาน กลับแสดงบทบริกรไม่ได้ เพราะความประมาท

4. เรื่อง “ศัตรูภายใน”

การปวดท้องของท่านแม่ทัพ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของชาติที่ว่า ภายมีผลกระทบต่อจิตใจอย่างมาก คือ จากเดิมที่ ท่านแม่ทัพรู้สึกภูมิใจต่อตำแหน่งของตัวเอง แต่เมื่อ ปวดท้องขึ้นมา ความภูมิใจนั้นก็หายไป กลายเป็นความทุกข์อย่างแสนสาหัส

(5) นวนิยายเรื่อง “เวลา”

ชาติต้องการแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่จิตมีต่อกายผ่านตัวละครบางตัวเช่น ขยายทับทิมซึ่งยอมให้ลูกชายกินข้าวอันเป็นส่วนของตัวเอง แต่ก็อึดข้าว

2) การเลือก

ดังนั้นมนุษย์จึงมีการเลือก หรือความสามารถในการปฏิเสธหรือ ยอมรับปัจจัยภายนอกได้

(1) นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา”

ชาติเห็นว่ามนุษย์สามารถเลือกได้ ดังเช่นฟักซึ่งต้องการจะเลิกดื่มเหล้า เพราะได้สัญญากับหลวงพ่อไว้แต่เป็นเพราะความอ่อนแอของเขไม่ใช่เพราะฟักเลือกไม่ได้ เขาจึงเป็นคนเลือกที่จะเลิกดื่มเหล้าเหมือนเดิม และในเรื่องนี้ชาติยังแสดงให้เห็นว่าความหายนะในชีวิตของเขา ส่วนหนึ่งเกิดจากการเลือกของเขาเองว่าจะปฏิบัติหน้าที่เป็นภารโรงที่ดีหรือไม่ ไม่ใช่เพราะความทุกข์ที่ถูกตัดสังคม เพราะ เขายังมีสัปเหร่อใจเป็นเพื่อน

(2) นวนิยายขนาดยาวชื่อ “พันธุ์หมาบ้า”

ในเรื่องนี้ชาติได้เสนอความสามารถในการเลือก ผ่าน พฤติกรรมของทั้ง อ็อคโต้และทัยในการติดยาเสพติดนั่นคือพวกเขาสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้ถึงแม้จะต้องทุกข์ทรมานหรือ เคยล้มเลิกมาก่อนหน้านี้หลายครั้งแล้วก็ตาม

(3) หนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ “นครไม่เป็นไร”

1. เรื่อง “คน หมา นก”

ชาติได้แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีการเลือก อย่างเช่นตัวเอกของเรื่องมีความสามารถในการปฏิเสธอิทธิพลจากสิ่งภายนอก นั่นคือความสวยงามของนกได้และจากความพยายามที่จะจับนกถึงสองครั้งแสดงว่าเขาเป็นคนเลือกจับนก แต่เขากลับเห็นว่าการกระทำของเขาเกิดจากอิทธิพลจากสิ่งภายนอกอีกอย่างคือการเห่าของสุนัขที่อยู่ข้าง ๆ

3) การสร้างความหมาย

มนุษย์จึงมีความสามารถในการสร้างความหมายให้กับตัวเองได้ แทนที่จะติดอยู่กับ กระแสความเชื่อ อันเป็นพื้นฐานของกรอบ จารีต ประเพณีต่าง ๆ อย่างไรก็ตามมนุษย์จำนวนมาก ก็ไม่ตระหนักถึงความสามารถนี้ จึงยังคงติดอยู่กับกระแสความเชื่อเหล่านั้น

(1) เรื่องสั้นกึ่งนวนิยายชื่อ “ทางชนะ”

เรื่องสั้นตอนที่ 4 คือ ตอน “เสมียนพี่น้อง”

ในตอนนี้ มีตัวละครที่สามารถสร้างความหมายต่อสิ่งต่างๆ ให้กับตัวเอง นั่นคือลุงชั้นผู้รับผิดชอบเรื่องที่โด่งไปทำงานด้วย เขาสร้างความหมายแก่การศึกษาใหม่ว่าไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แค่โรงเรียนซึ่งไม่เอื้ออำนวยให้คนจนอย่างลุงชั้น หากขึ้นอยู่กับความสามารถเรียนด้วยตัวเอง นั่นคือ การอ่านหนังสือ

(2) หนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ “มิดประจำตัว”

1. เรื่อง “วันพรุ่งนี้”

ตัวละครซึ่งสื่อแนวคิดของชาติโดยตรงคือน้องชายของหญิงม่ายซึ่งสามารถสร้างความหมายแก่การใช้เงิน โดยไม่ติดกับกระแสนิยมการเล่นหวยของคนรอบข้างนั่นคือการเล่นหวยอย่างเช่น พี่สาวและน้องสาวของเขา

2. เรื่อง “ศาลเจ้าแม่”

ตัวละครซึ่งสื่อแนวคิดของชาติโดยตรงคือ นักข่าว ซึ่งมีความสามารถในการสร้างความหมายให้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า มีสาเหตุมาจาก อุบัติเหตุ และ ความเข้าใจผิด แทนที่จะมองตามความเชื่อของชาวบ้านแถวนั้นว่า ทั้งหมดเกิดจาก ฝีมือของวิญญาณบนต้นไม้

3. เรื่อง “ซื้อบุญ”

ตัวเอกของเรื่องเป็นผู้สื่อแนวคิดของชาติโดยตรง นั่นคือมีความคิดพิจารณาต่อกระแสความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการทำบุญ โดยเห็นว่า การทำบุญคือการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

(3) นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง “หมานำลายน้ํา”

ตัวเอกของเรื่องเป็นผู้สื่อแนวคิดของชาติโดยตรงนั่นคือมีการครุ่นคิดพิจารณาถึงกระแสการเอารัดเอาเปรียบในสังคมและได้สร้างความหมายใหม่ว่า วัตถุไม่สำคัญเท่ากับเพื่อนมนุษย์ เช่นเขาเห็นว่ารถซึ่งสังคมใช้วัดความเป็นมนุษย์ แท้ที่จริงเป็นเพียงพาหนะสำหรับใช้เดินทางเท่านั้น เขาจึงไม่เอารัดเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์อย่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ นอกจากนี้ตัวเอกของเรื่องยังได้หาทางเปลี่ยนแปลงกระแสที่วุ่น

(4) นวนิยายขนาดยาวเรื่อง“พันธุ์หมาบ้า”

ทียเป็นตัวละครซึ่งสื่อแนวคิดของชาติในเรื่องการสร้างคามหมายได้ดีที่สุด นั่นคือ เขามีการตั้งคำถามเกี่ยวกับจารีต ประเพณี ต่างๆ ซึ่งมีอยู่ในครอบครัวของเขา ในขณะที่ทุกคนในครอบครัวของเขากลับใช้ชีวิตไปตามกระแสนี้ เช่นการเลี้ยงดูลูกอย่างเข้มงวด ,ความลำเอียงในการยกมรดกของเตี้ย รวมไปถึงแสดงความไม่เห็นด้วยกับการเอาโรคเอาเปรียบกันในสังคม

3.1.1.2 ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ควบคู่กับเสรีภาพเสมอเพราะเสรีภาพที่ปราศจาก ความรับผิดชอบทำให้การกระทำของมนุษย์เป็นไปตามยถากรรม อันจะนำผลเสียมาสู่ตัวมนุษย์ผู้ใช้เสรีภาพได้ และการจะพิสูจน์ได้ว่าชาติได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม ในเรื่องความรับผิดชอบ ก็ต้อง ใช้ ข้ออ้าง 3 ระดับดังนี้

1) ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

ในข้ออ้างนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้ออ้างระดับแรกคือเสรีภาพ จากการที่ชาติเห็นว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่แตกต่างจากสัตว์หรือสิ่งของ นั่นคือมนุษย์มีธรรมชาติ คือมีสำนึกความเป็นตัวเองหรือสถานะที่ทำให้มนุษย์สามารถแยกตัวออกจากสิ่งรอบข้างได้ ซึ่งยังหมายถึงความกลวงเปล่าของมนุษย์ ไม่ที่บเหมือนสัตว์ หรือสิ่งของ

(1)หนังสือรวมเรื่องสั้น ชื่อ “มิดประจำตัว”

1. เรื่อง “ที่เห็น... และเป็นไป”

นอกจากในเรื่องสังคมแล้ว ในเรื่องนี้ชาติต้องการสื่อให้เห็นถึงการรู้สึกของมนุษย์ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเองโดยมีรักษ์เป็นตัวแทนจากการที่เขาเปรียบเทียบตัวเองกับการเปลี่ยนแปลงของเกาะที่พวกเขาไปเที่ยว แสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถแยกตัวออกจากสิ่งรอบข้างได้เพราะมนุษย์มีการตระหนักว่าตัวเองเปลี่ยนแปลง นั่นคือรู้จักเปรียบเทียบตัวเองในปัจจุบันกับตัวเองในอดีต

2. เรื่อง “กลับบ้านเกิด”

เช่นเดียวกับหัวข้อแรกที่ตัวเอกของเรื่องเป็นชนชั้นกลาง เขามีการตระหนักว่าตัวเขาเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเปรียบเทียบชีวิตตัวเองกับพี่หั่วโต ซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับวัตถุ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงหมายถึงการตระหนักว่าตัวเขามีความแตกต่างจากสิ่งแวดล้อมของตน

(2) หนังสือรวมเรื่องสั้น ชื่อ “นครไม่เป็นไร”

1) เรื่อง “อวัยวะใหม่”

การที่ตัวเอกของเรื่องพบว่าความรู้สึกของเขาเปลี่ยนไปกับการสวมใส่หน้ากาก นั่นคือเขาเคยรู้สึกสบายใจกับการ ไม่สวมใส่หน้ากากแต่ต่อมากลับรู้สึกไม่สบายใจเมื่อไม่สวมใส่หน้ากาก แสดงว่าชาติเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์คือความกลัวเปลือยทำให้เขาสามารถแยกตัวเองออกจากวัตถุได้

2) การหลอกตัวเอง

มนุษย์มีธรรมชาติคือการฟุ้งหยาบตัวตนหรือสำนึกความเป็นตัวเอง ไปตามมิติของเวลา นั่นคือ จาก อดีต ไปสู่ปัจจุบัน และอนาคต แต่ มนุษย์มักจะพยายามทำตัวเองให้ตรงกันข้าม กับ ธรรมชาติเช่นนี้ของตน โดยการนำตัวเองไปติดกับ สิ่งภายนอก ซึ่งการกระทำเช่นนี้ถือได้ว่า ขาดความรับผิดชอบต่อ หรือ การหลอกตัวเอง

(1) นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา”

ฟักมีการหลอกตัวเอง นั่นคือเขานำตัวเองไปอยู่ใต้อิทธิพลของสายตาวาบ้าน และหลังจากนั้นเขาก็นำตัวเองไปเป็นทาสของสุรา อันส่งผลให้เขาเกียจคร้านทำงาน จนถูกไล่ออกในที่สุด รวมทั้งการที่ฟักเห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเขาเป็นผลกรรมที่เคยทำมาแล้วในอดีต ในเรื่องยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของชาวบ้านในตำบล ซึ่งผูกตัวเองกับ จารีตประเพณี ฯลฯ ซึ่งเป็นเหตุให้พวกเขาไม่ ครุ่นคิดพิจารณาเรื่องฟักให้ละเอียดถี่ถ้วน นอกจากจะเชื่อในข่าวลือ

(2) เรื่องสั้นขนาดยาวเรื่อง “เรื่องธรรมดา”

ในเรื่องมีคนหลอกตัวเองอยู่ 3 ฝ่ายดังต่อไปนี้

1. คนที่อาศัยอยู่ในบ้านเช่าต่างมีตัวตนหรือ ใช้ชีวิตแบบเดิมๆ ตามกรอบระเบียบของสังคม นั่นคือหมกหมุ่นอยู่แต่กับตัวเอง จนไม่หันมาสนใจเพื่อนมนุษย์
2. ยายเป็นทาสของกระแสความเชื่ออันงมงาย นั่นคือการพึ่งฤกษ์พิศาง, โสยศาสตร์หรือแม้แต่หมอเถื่อน ในการรักษาลูกสาว
3. ตัวเอกของเรื่อง ที่ไม่ยอมช่วยเหลือ ยายกับลูกสาวอย่างจริงจัง เพราะไปติดอยู่กับ กระแสความเชื่อของสังคมที่ว่า การเห็นแก่ตัวเป็นเรื่องของสังคม

(3) หนังสือ รวมเรื่องสั้นชื่อ “มิดประจําตัว”

1. เรื่อง “วันพรุ่งนี้”

หญิงหม้ายเป็นทาสของกระแสความเชื่อ อันงมยเกี่ยวกับ การไ้
หวย และ ความเชื่อที่ว่า สลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ชีวิตดีขึ้น

2. เรื่อง “ผลตอบแทน”

กิมฮวยยึดติดตัวคนผู้มีรูปร่างปกติในสายตาของกลุ่มเด็กวัยรุ่น ในที่
สุดเธอต้องเกิดความทุกข์ เพราะการยึดติดเช่นนี้

3. เรื่อง “ศาลเจ้าแม่”

กลุ่มชาวบ้านตกเป็นทาสของกระแสความเชื่ออันงมยเกี่ยวกับ
วิญญาณ แทนที่จะมองไปตามเหตุปัจจัย ว่าอุบัติเหตุเหล่านั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

4. เรื่อง “คนไร้ค่า”

แบนติคอยู่ในกระแสความเชื่อเรื่องเส้นลายมือลิขิตชีวิต จนไม่
สามารถสานตัวตนของการเป็นศิลปินที่ดี นั่นคือต้องฝึกฝนฝีมือการวาดรูปของตัวเองในระยะเวลา
นาน แต่เขากลับไปทำอย่างอื่นที่ไม่ได้เอื้ออำนวยให้เขากลายเป็นศิลปินอย่างที่เขาหวังไว้

5. เรื่อง “ซื้อบุญ”

คนรอบข้างของตัวเอกของเรื่องติดอยู่ในกระแสความเชื่อเกี่ยวกับการ
ทำบุญเพื่อหวังผลอันเลื่อนลอยในชาติข้างหน้าซึ่งชาติเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีประโยชน์
อะไรเลย นอกจากการถูกต้มตุ๋น

(4) นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง “หมาเฝ้าลอยน้ำ”

กลุ่มคนที่หลอกตัวเองคือบรรดาเจ้าทุกข์โดยมีชายชราเป็นตัวแทน ที่
ออกมาพรับถึงอุกษยามว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้พวกเขาได้มาพบกับอุบัติเหตุ ทั้งที่ความจริงแล้ว
เกิดจากความประมาทของตัวเอกของเรื่องเองและการตัดสินใจของพวกเขาที่ออกเดินทางในเวลา
นั้นพอดี

(5) นวนิยายเรื่อง “พันธุ์หมาบ้า”

คนที่หลอกตัวเองก็ได้แก่ ครอบครัวของ หัยซึ่งติดอยู่กับกฎระเบียบ
จารีต ประเพณี ฯลฯ อันนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองในภายหลัง นอกจากนี้ยังมีฮัดโดซึ่งต้องการ
ตั้งตัวโดยเปิดกิจการที่ภูเก็ตแต่เพราะหมกหมุ่นอยู่กับความสุขทางกายและติดกับคำพูดของพ่อซึ่ง
เขาคิดความผิด เขาจึงไม่สามารถทำอุดมการณ์ให้สำเร็จได้นั่นคือเขาไม่สามารถสานต่อตัวตนของ
การเป็นผู้ประกอบการที่ดีได้

(6) หนังสือรวมเรื่องสั้น ชื่อ “นครไม่เป็นไร”

1. เรื่อง “คน หมา นก”

ตัวเอกของเรื่อง เป็นตัวแทนของคนที่ไม่รับผิดชอบ นั่นคือ เขาไม่ยอมรับว่า ความพยายามที่จะจับนกจนนกต้องบาดเจ็บ เป็นการตัดสินใจของเขาในอดีต โดยการไปโทษสุนัขที่เฝ้าให้เขาเห็นนกแทน

2. เรื่อง “บทเรียงความเรื่องบทสวดมนต์”

ชาติไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพระนั่นคือแทนที่จะพิจารณาตามความเป็นจริงว่าบทสวดมนต์นั้นมีประโยชน์อย่างไรต่อ ตัวเด็กในอนาคต แต่กลับไปติดอยู่กับจารีต กฎเกณฑ์เก่า ๆ อันยังผลให้เด็กต้อง เจ็บตัวโดยเปล่าประโยชน์

3. เรื่อง “หายไปกับลมหายใจ”

ครูไทก็เป็นอย่างของคนหลอกตัวเองอีกเช่นกัน ที่เป็นทาสของกระแสความเชื่อที่ว่า คุณค่าของการเป็นครู อยู่ที่ การมีวิชาความรู้มากกว่าลูกศิษย์ ซึ่งผลมาก็คือ วิชาความรู้อันมีค่าได้หายสาบสูญพร้อมกับความตายของเขา

4. เรื่อง “ศัตรูภายใน”

ท่านแม่ทัพยึดติดอยู่กับเกียรติยศหรือการยอมรับจากผู้อื่นจนไม่สามารถเลิกล้มการเดินตรวจกำลังพลเลยต้องประสบพบกับความทุกข์เพราะต้องเสียในขณะที่เดินตรวจ กำลังพล

5. เรื่อง “นครไม่เป็นไร”

ชาวนครไม่เป็นไรยึดติดอยู่กับวิถีชีวิตเดิมนั่นคือสังคมที่พึ่งพิงกับเกษตรกรรมเป็นหลักทั้งที่สภาพสังคมของพวกเขาได้เปลี่ยนไปเป็นอุตสาหกรรม จนต้องรอให้ผู้นำของเมืองร้องขอให้พวกเขาเปลี่ยนนิสัยเช่นนี้

3) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์

เมื่อมนุษย์มีธรรมชาติคือการพึ่งทะยานตัวเองไปข้างหน้าเช่นนี้ เขาจึงจำเป็นต้องตระหนักว่า มันมีผลกระทบอย่างไรต่อเพื่อนมนุษย์

1. นวนิยายขนาดสั้นชื่อ “หมาเฝ้าลอน้ำ”

ตัวเอกของเรื่องเป็นผู้สื่อแนวคิดของชาติโดยตรง เขาได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาถึงผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสังคมหรือเพื่อนมนุษย์จำนวนมากเป็นลูกโซ่ ซึ่งการกระทำเช่นนี้คือการเอารัดเอาเปรียบกัน วิธีแก้ไขปัญหาก็คือ การกระทำตรงกันข้ามนั่นคือการไม่เอารัดเอาเปรียบกันอันจะส่งผลย้อนกลับเพื่อนมนุษย์ในด้านบวกเป็นลูกโซ่เช่นกัน

3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างชนชั้น และพุทธศาสนา

แนวคิดแรกเป็นแนวคิดที่ชาติสื่อผ่านงานเขียนในช่วงต้นๆของเขาและยังควบคู่ไปกับ แนวคิดปรัชญาอรรถิภาวนิยมอีกด้วย ส่วนแนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดที่ส่วนใหญ่พบในงานเขียนชิ้นสุดท้ายของเขาคือ นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” ซึ่งทั้งหมดจะสามารถแยกแยะได้ดังนี้

3.1.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางชนชั้น

ในแนวคิดนี้ชาตินำเสนอความขัดแย้งระหว่างชนชั้นซึ่งบางส่วนมีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีทางสังคมนิยมอันมีสองชนชั้นคือพวกนายทุนคอยเอารัดเอาเปรียบชนชั้นกรรมาชีพ ในขณะที่เดียวกันชาตินำเสนอถึงความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในรูปแบบอื่น นั่นคือ ชนชั้นที่มีเงิน,อำนาจ, ความรู้ ฯลฯ คอยเอารัดเอาเปรียบชนชั้นที่ไม่มีทั้งเงินหรืออำนาจ ฯลฯ

1) เรื่องสั้นกึ่งนวนิยายเรื่อง “ทางชนะ”

เรื่องสั้นตอนที่ 1 คือ ตอน “ผู้แพ้”

ชาติต้องการสื่อให้เห็นถึง ความด้อยโอกาสของ คนยากจนต่อสิ่งต่างๆ เช่น โด่ง ไม่สามารถได้รับของเล่นเช่นเดียวกับ พืทยาหรือแม้แต่ในเรื่องการเรียน คนทั้งสองก็ได้ไม่เท่ากันนั่นคือ ชาติกำลังแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม โดยเฉพาะเรื่องของชนชั้น ซึ่งสาเหตุทั้งหมดก็เกิดจากการที่พวกนายทุนเอารัดเอาเปรียบพวกกรรมาชีพ

เรื่องสั้นตอนที่ 2 คือตอน “ทางชนะ”

คำสอนของพ่อที่ต้องการให้ บัวกับน้องสามัคคีกัน เปรียบเทียบได้กับ ความต้องการของชาติที่จะกระตุ้นให้คนด้วยโอกาสในสังคม นั่นคือชนชั้นกรรมาชีพ รวมถึงกันต่อต้าน พวกนายทุน ซึ่งชอบเอารัดเอาเปรียบ

เรื่องสั้นตอนที่ 3 คือตอน “สายสร้อย”

ในเรื่องนี้ ชาติต้องการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการศึกษา อันเกิดจากการที่ผู้มีอำนาจคือ ครูสนิทคอยเอารัดเอาเปรียบผู้ไม่มีอำนาจอย่างเช่นเด็กและผู้ปกครอง

เรื่องสั้นตอนที่ 4 ชื่อ “เสมือนพี่น้อง”

ในเรื่องนี้ชาติต้องการสื่อให้เห็นถึง การเอารัดเอาเปรียบของพวกนายทุนซึ่งต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากพวกกรรมาชีพ ถ้าหากคนในชนชั้นกรรมาชีพหมดโอกาสที่จะเอื้ออำนาจให้พวกเขาได้รับผลประโยชน์เมื่อไร พวกเขาก็จะกำจัดออกไปอย่างตัวอย่างของลุงชั้น

2) นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง “จนตรอก”

ในเรื่องนี้ชาติต้องการแสดงอย่างชัดเจนให้เห็นถึง การเอาเปรียบของชนชั้น นายทุนที่มีต่อ ชนชั้นกรรมาชีพ ที่ได้รับการช่วยเหลือจาก กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นตอนที่บุญมาต้องยอมติดหนี้ที่มีดอกเบี้ยอัตราสูงเพื่อได้เงินมาสร้างบ้านหลังใหม่หรือการที่เขาโดน โอนให้เป็นผู้จ้างบนเรือประมงซึ่งมีสภาพการทำงานและความเป็นอยู่ที่เลวร้าย การเอาเปรียบนี้ยังส่งผลให้คนอื่น ๆ ในครอบครัวของเขา เช่นภรรยา ลูกชาย ลูกสาว ประสบความเดือดร้อนเช่นกันเพราะความยากจนหรือสภาพสังคมอันเลวร้ายไม่แตกต่างจากบนเรือ

3) นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา”

ในเรื่องนี้ชาติต้องการสื่อให้เห็นถึง การเอาเปรียบของคนในชนชั้นที่มีอำนาจ ชိုးเลียง เกียรติยศ อย่างเช่นครูใหญ่กับคนในชนชั้นซึ่งปราศจากทุกสิ่งทุกอย่าง ดังเช่นฟัก ไม่ว่าจะเป็นการที่ครูใหญ่ใช้งานเขาเหมือนเครื่องจักร จนไปถึงการ โกงเงินที่ฟักได้ฝากไว้ การกด โกงนี้กลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องในสายตาของชาวบ้านผู้ติดกับค่านิยมยกย่องคนมีฐานะดี โดยไม่รู้ตัวว่าพวกเขา กำลังถูกครูใหญ่เอาเปรียบอยู่เหมือนกัน

4) หนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ “มิดประจำตัว”

(1) เรื่อง “ผืนกลางแดด”

ความล้มเหลวจากเรื่องสมมติของคนงานทั้งสอง เป็นการเปรียบเทียบแนวคิดของชาติต่อระบบทุนนิยมว่าเป็นระบบที่เอื้อต่อการแย่งชิงทรัพยากรกัน โดยผู้มีทรัพยากรมากก็จะเก็บเอาไว้เพื่อขาย ชนชั้นกรรมาชีพเช่น พวกเขาในราคาแพง ไม่ว่าทรัพยากรนั้นจะเป็นอะไร

(2) เรื่อง “มิดประจำตัว”

ชาติใช้เรื่องสั้นเรื่องนี้ในการอุปมาอุปไมยให้เห็นถึงการเอาเปรียบของพวกชนชั้นสูง ที่มีต่อชนชั้นล่างของสังคม มิดในที่นี้จึงหมายถึง เงินและอำนาจ ส่วนการกินก็หมายถึง การเอาเปรียบในรูปแบบต่างๆ

(3) เรื่อง “ที่นี้เสียสงบ”

ในเรื่องนี้ชาติต้องการเปรียบเทียบรัฐบาลคอมพิวเตอร์เป็นรัฐบาลเผด็จการหรือชนชั้นผู้มีอำนาจที่ใช้อำนาจในการกดขี่และเอาเปรียบ ประชาชน

4) นวนิยายเรื่อง “หมาเฝ้าLOYNA”

ชาติให้ตัวเอกของเรื่องเป็นคนที่อยู่ในวงการ โฆษณาเป็นผู้เปิดโปงการฉ้อฉลของวงการนี้ นั่นคือพยายามสร้างภาพหรือหลอกลวงให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าขึ้นนั้นด้วยราคาแพง เพราะพวกนายทุนเจ้าของสินค้าได้บวกค่าโฆษณาที่พวกเขาต้องจ่ายให้กับบริษัทโฆษณา เข้ากับราคา

สินค้านั้นด้วย ในเรื่องนี้จึงมีสองฝ่ายใน 1 ชั้นชั้นคือบริษัทโฆษณาซึ่งมีความรู้ และพวกนายทุนซึ่งมีเงิน และอำนาจล่อลวงและเอารัดเอาเปรียบชนชั้นที่ 2 คือ ผู้บริโภคที่ไม่มีทางปกป้องตัวเองได้เลย นอกจากนี้ชาติได้ให้เหตุผลทั้งหมดหลังอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับตัวเอกของเรื่อง สื่อให้เห็นว่าในสังคมนี้มีแต่การเอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน หรือจะเป็นใครก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

5) นวนิยายเรื่อง “พันธุ์หมาบ้า”

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาติเขียนแสดงความร้าวระหว่างพ่อแม่หรือในกลุ่มเพื่อนว่าเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์จริงใจได้อย่างชัดเจน ก็เพราะภาพเหล่านี้มีความขัดแย้งกับสภาพสังคมโดยทั่วไปที่เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบกันไม่ว่ามนุษย์ผู้นั้นจะอยู่ในชนชั้นไหนก็ตาม ยกตัวอย่างเช่นท้ายได้เรียนรู้จากเตี้ยว่าต้องมิเล่ห์เหลี่ยมในการทำการค้าถึงจะสามารถอยู่ได้ ดังเช่นที่เขาได้ประสบพบกับตัวเองเมื่อเขาทำการค้าและถูกเพื่อนโกงเงินไป หรือตอนที่ท้ายถูกหุ้นส่วนของร้านพยายามมอมกัฏฐาเพื่อที่จะได้ยึดร้านของเขา นอกจากนี้้ออดได้เพื่อนของท้ายก็ตระหนักในเรื่องนี้ดี เมื่อเขาไปเป็นลูกน้องให้กับนักเลงใหญ่คนหนึ่ง แต่แล้วเขาก็ถูกเพื่อนนักเลงด้วยกันหักหลัง

6) หนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ “นครไม่เป็นไร”

(1) เรื่อง “เมืองผีหลอก”

ชาติต้องการใช้การหาเสียงแบบพิสดารของผู้แทนเมืองผีในการเสียดสีการหาเสียงของผู้สมัครเป็นผู้แทนราษฎรในเมืองไทย เขาเห็นว่าการหาเสียงแบบนี้คือการหลอกลวงต้มตุ๋นประชาชน เพื่อให้ลงคะแนนเสียงแล้วก็เพิกเฉยต่อความต้องการของประชาชนในภายหลังรวมทั้งการฉ้อราษฎร์บังหลวงจากการเสนอโครงการต่าง ๆ ซึ่งชาติเห็นว่าเป็นการเอารัดเอาเปรียบที่ชนชั้นผู้มีความรู้และอำนาจเช่น นักการเมืองมีต่อประชาชน

(2) บ้านเมืองของเธอ

ในเรื่องนี้ ชาติต้องการแสดงให้เห็นถึงสภาพของบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยอาชญากรรมหรือการเอารัดเอาเปรียบกันในอีกรูปแบบหนึ่ง อันทำให้ประชาชนซึ่งมีผู้หญิงคนนี้เป็นตัวแทนรู้สึกหวาดกลัว

3.1.2.2 แนวคิดแบบพุทธศาสนา

แนวคิดแบบพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในงานของชาตินี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- 1) มนุษย์มีความสัมพันธ์โยงใยซึ่งกันและกัน
- 2) การไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสรรพสิ่ง

1) มนุษย์มีความสัมพันธ์โยงใยซึ่งกันและกัน

ชาติเห็นว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์โยงใยซึ่งกันและกัน นั่นคือ ทั้งมนุษย์และเพื่อนมนุษย์จำเป็นต้องดำรงอยู่ร่วมกันในลักษณะสร้างสรรค์ถึงจะสอดคล้องกับธรรมชาติ เช่นนั้นได้ ลักษณะสร้างสรรค์นี้หมายถึงการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันในด้านบวก โดยไม่คำนึงถึงตัวเองเป็นหลัก อันสอดคล้องกับหลักทางพุทธศาสนา คือ พรหมวิหารสี่

(1) เรื่องสั้นกึ่งนวนิยายเรื่อง “ผู้แพ้”

เรื่องสั้นตอนที่ 1 “ผู้แพ้”

ถึงแม้เรื่องนี้จะมีแนวคิดหลักคือ ความด้อยโอกาสของคนจน แต่เรื่องก็กล่าวถึงความรักที่แม่มีต่อลูก เช่นพยายามเสาะแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับลูกถึงแม้จะลำบากแค่ไหนก็ตามเพราะความยากจน

เรื่องสั้น ตอนที่ 4 “เสมือนพี่น้อง”

ชาติต้องการสื่อให้เห็นถึงความรักและความเสียสละที่แม่มีต่อครอบครัวโดยไม่คำนึงถึงสุขภาพของตัวเองจนเสียชีวิตในที่สุด นอกจากนี้เมื่อโต้งสามารถทำงานเองได้ เขาได้ช่วยเหลือลูกซึ่งประสบอุบัติเหตุจนต้องออกจากงาน

(2) นวนิยายขนาดสั้น เรื่อง “จนตรอก”

ในเรื่องนี้ ตัวละครซึ่งสื่อแนวคิดที่ว่าถึงการช่วยเหลือระหว่างคนจนด้วยกันนั้นคือปู่เพื่อนบ้านของบุญมา ซึ่งคอยช่วยเหลือครอบครัวของบุญมาอยู่หลายครั้ง ทั้งที่เธอเป็นคนจนเหมือนกันและไม่ได้รับผลประโยชน์อะไรจากการกระทำเช่นนี้

(3) นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา”

ในเรื่องนี้ก็สื่อแนวคิดเช่นเดียวกับเรื่อง “จนตรอก” นั่นคือชาติเห็นว่าคนที่มาช่วยเหลือคนที่ในชนชั้นล่างของสังคมก็คือคนในชนชั้นเดียวกัน ซึ่งมีตัวอย่างคือสัปเหร่อ ไข่กับฟัก

(4) เรื่องสั้นขนาดยาวชื่อ “เรื่องธรรมดา”

ตัวละครซึ่งสื่อแนวคิดเช่นนี้ของชาติ คือ คู่รักของลูกสาวยาย ซึ่งถึงแม้ ลูกสาวของยายจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่เขายังแหวะมาดูแลยาย จนในที่สุดก็รับยายไปอาศัยอยู่ด้วย ในขณะที่ทั้งตัวเอกของเรื่อง และคนอื่นในบ้านเช่าหลังเดียวกันแทบไม่สนใจยายเลย

(5) หนังสือรวมเรื่องสั้น ชื่อ “มิดประจำตัว”

1. เรื่อง “ผลตอบแทน”

กิมฮวย หญิงหลังค่อมซึ่งยอมทำงานหนักซ้ำซากเพื่อคนในครอบครัวโดยไม่เรียกร้องอะไร ถึงแม้คนในครอบครัวบางคนเช่นน้องชาย จะไม่ยอมช่วยงานเธอ

2. เรื่อง “ซื้อบุญ”

ตัวเอกของเรื่องสามารถสื่อแนวคิดนี้ได้อย่างชัดเจนนั่นคือเขามีความสุข จากการที่ได้รู้ว่าเด็กคนหนึ่งมีความสุขเพราะได้เข้าชมดนตรีจากบัตรของเขา

(6) นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง “หมาเฝ้าลอน้ำ”

ในเรื่องนี้ชาติต้องการสื่อให้เห็นว่า ถึงแม้สังคมจะเต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบแต่ก็ยังมียุขย้างบางคนที่ยังช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อย่างจริงใจ โดยมีคนขับรถแท็กซี่เป็นตัวอย่าง นอกจากนี้เรื่องยังเล่าถึงความรักที่พ่อแม่มีต่อลูก

(7) นวนิยายขนาดยาวเรื่อง “พันธุ์หมาบ้า”

ในเรื่องนี้ชาติต้องการสื่อให้เห็นถึงความรักที่พ่อแม่มีต่อลูก ถึงแม้ว่าจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดก็ตาม ตัวละครที่สื่อแนวคิดนี้ของชาติก็ได้แก่พ่อของ อ้อดไต้ที่รักและเป็นห่วงรวมทั้งคอยช่วยเหลือลูกชายอยู่ตลอดเวลา , เตี้ยและแม่ของท๊ายซึ่งรักและปรารถนาจะเห็นอนาคตที่ดีของลูกชายถึงแม้เตี้ยจะบังคับท๊ายโดยใช้กำลังแต่ก็เป็นด้วยความหวังดี นอกจากนี้เรื่องยังความรักที่เพื่อนมีต่อกัน เช่น เล็กฮิป ซึ่งรักและเสียสละทุกอย่างให้แก่เพื่อน หรือ อ้อดไต้ซึ่ง ต้องการช่วยเหลือท๊ายโดยไม่หวังการตอบแทน และความรักฉันท์สามี ภรรยา ดังเช่น ท๊ายกับ ตา

(8) นวนิยายเรื่อง “เวลา”

ชาติเห็นว่า ความรักที่พ่อกับแม่ มีให้ลูก เป็นความรักที่เต็มไปด้วยการเสียสละ เพราะไม่ว่าลูกจะพาพวกเขาไปอยู่ที่บ้านพักคนชรา แต่ ทั้งพ่อและแม่ก็ยังรักลูกอยู่ ตัวอย่างเช่น ยายทับทิม ซึ่ง ถูกทั้งลูก ๆ ทอดทิ้งไม่ยอมมาเยี่ยม แต่ก็ไม่โกรธและยังรักลูกๆ อยู่โดยเฉพาะลูกชาย ซึ่งถึงแม้จะเป็นบ้านจำแม่ของตนไม่ได้ หรือยายนวลซึ่งยกของใช้ให้กับหลานไปจนเกือบหมด

2) การไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสรรพสิ่ง

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์แบบสร้างสรรค์แล้ว ชาติยังเห็นว่ามนุษย์จะต้องเป็นอิสระหรือไม่ตกเป็นทาสของวัตถุและเพื่อนอีกด้วย เพราะการตกเป็นทาสเช่นนี้จะทำให้มนุษย์ยังพบกับความทุกข์จากการที่สิ่งภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้การยึดมั่นตัวตนยังเป็นก่อกวนความต้องการวัตถุอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอันนำไปสู่การสร้างความหายนให้แก่ตัวผู้ว่าสำคัญและเพื่อนมนุษย์และยังนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบกันในสังคม ผลที่ตามก็คือ

ความทุกข์ของมนุษย์จำนวนมากในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นถ้าหากมนุษย์ไม่ยึดติดกับตัวตน ผลสุดท้ายก็คือ มนุษย์จำนวนมากก็ไม่เกิดความทุกข์ ความคิดเช่นนี้สอดคล้องกับ แนวคิดพุทธศาสนา คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสรรพสิ่ง จนถึงสุดท้ายคือ ตัวตน

(1) นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา”

ถึงแม้นวนิยายเรื่องนี้จะเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม แต่ในตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความคิดคำนึงของฟักถึงความรู้สึกของเขา ในเช้าวันที่สีกออกจากความเป็นเณร ภายหลังจากที่เขาได้ยื่นคำปลอบประโลมของสัปเหร่อไว้เกี่ยวกับสังกรรมของชีวิต แสดงให้เห็นว่าชาติเริ่มสื่อความคิดเกี่ยวกับสำนึกเกี่ยวกับความกลวงเปล่าของตัวเอง ของมนุษย์

(2) นวนิยายเรื่อง “เวลา”

ในเรื่องนี้ตัวละครซึ่งสื่อแนวคิดของชาติโดยตรงคือยายสอน ซึ่งชอบครุ่นคิดถึงสังกรรมของชีวิต เช่น คำพูดของยายสอนที่มีกับเด็กชายว่ามนุษย์ล้วนแต่เป็นทาสของสิ่งภายนอก และตอนที่ยายสอนแนะนำให้เพื่อนของเธอทั้งสองซึ่งหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องเงิน รู้จักปล่อยวาง อันเป็นการเสนอความคิดของชาติว่ามนุษย์ไม่ควรยึดติดติดกับสิ่งภายนอกอันจะนำไปสู่การเป็นอิสระจากสิ่งภายนอก ซึ่งมีตัวอย่างคือยายบุญเรือนที่ยึดติดตัวตน “ลูกสาวเจ้าพระยา” และตอนที่เรื่องบรรยายถึงความคิดคำนึงของยายสอนต่อหน้าศพของยายอยู่แสดงให้เห็นว่าความจริงแล้ว ตัวตนเป็นสิ่งที่จิตของมนุษย์ปรุงแต่งและยึดติดเอง เป้าหมายของมนุษย์ตามความคิดของชาติคือการไม่ยึดติดกับตัวตนนั้น

3.2 วิจัยาณ

จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่ชาติได้รับรางวัลซีไรต์ถึงสองครั้งเป็นคนแรกของประเทศไทย (คนที่สอง คือ วินทร์ เลียววาริณ) เพราะ

ในช่วงแรกชาติมีความพยายามจะสะท้อนสภาพชีวิตและความรู้สึกของคนไทยในยุคแห่งจุดเปลี่ยนทาง สังคม การเมือง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ขาดอำนาจต่อการการใช้ทรัพยากร ในสังคมนั้นคือกลุ่มของคนยากจน ซึ่งถ้าพิจารณาผ่านมุมมองของระบบสังคมนิยมก็คือเขาต้องการจะใช้หนังสือของเขาเป็นเสมือนกระบอกเสียงของชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุน แต่เพราะความยากจนอันเป็นผลให้ขาดการศึกษา พวกเขาจึงไม่สามารถแสดงความรู้สึกหรือร้องขอความช่วยเหลือจาก บุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมโดนผ่านสื่อใดๆ ได้นอกจากจะจำยอมสภาพที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเขาไปเช่นนั้นตลอดไป แต่ชาติเองไม่ได้หวังเพียงแค่ต้องการจะสะท้อนความเป็นจริงของคนกลุ่มทางสังคมนี้นั้น เขายังต้องเสนอแนะแนวทางและกระตุ้นให้คนเหล่านั้นมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องอีกด้วย

อย่างไรก็ตามในช่วงกลาง ๆ ของงานเขียนของชาติ ดูเหมือนว่า เขาจะไม่วางจิตจำกัดมุมมองอยู่เพียงกลุ่มคนจนหรือชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น หากยังสามารถเป็นกลุ่มบุคคลใดก็ได้ยกเว้นชนชั้นสูงในงานจนถึงเล่มสุดท้ายของขอบเขตของการศึกษา แต่ต่อมาเขาต้องการบอกว่าทุกคนทุกชนชั้นสามารถพบกับความเดือดร้อนได้เสมอเพราะสังคมไม่ได้มีการแยกส่วนหรือแยกความสัมพันธ์กัน การกระทำของใครก็ตามแต่ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังความคิดของตัวเองในนวนิยายเรื่อง “หมาเฝ้าลอน้ำ” ซึ่งเปรียบเสมือนร่างทรงที่ให้ชาติได้นำเสนอความคิดของตัวเองอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ใช้สำนวนหรือ การเปรียบเทียบเข้ามาเป็นสื่อเลย

นอกจากนี้ชาติยังต้องการชี้ให้เห็นว่า ไม่ใช่เพียงแค่เหตุผลทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์ต้องพบกับความเดือดร้อน การยึดติดอยู่กับกรอบของสังคมนั้นคือ จารีตประเพณี วัฒนธรรม จนเกินไปโดยไม่ตระหนักถึงความเป็นจริงว่าจะสามารถไปด้วยกันได้หรือไม่ และเขายังโจมตีกรอบของสังคมเช่นนี้ว่าทำให้มนุษย์ไม่สามารถแก้ไขปัญหามากมายที่เกิดขึ้นกับตัวเขาได้อย่างแท้จริง เพราะมัวแต่ไปหลงติดอยู่กับภาพมายาที่ตัวเองสร้างขึ้น เช่นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ แนวคิดเช่นนี้มีอยู่น้อยมากในวรรณกรรมไทย นับตั้งแต่อดีตซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสะท้อนภาพของชนชั้นสูง และถึงแม้หลังปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 วรรณกรรมจะลงมาถึงสามัญชนมากขึ้น แต่วรรณกรรมก็ยังหนีไม่พ้นนวนิยายตลาดที่เน้นเรื่อง ลีลับ , ความรุนแรง, เรื่องทางเพศ , ความรักของหนุ่มสาว จนไปถึงตลกร้ายหรือแม้แต่ในยุคสมัยเดียวกับเขา จำนวนนักเขียนที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเช่นนี้แบบชาติ ถ้าเปรียบเทียบกับนักเขียนทั้งหมด ในประเทศไทย ถือได้ว่ามีจำนวนน้อย

จนในช่วงท้ายของงานเขียนของเขาคือ นวนิยายเรื่อง “เวลา” คือผลงานที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองของเขาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นั่นคือ จากเดิมที่เขามุ่งสะท้อนมุมมองจาก “โลกภายนอก” กลายเป็น “โลกจากภายใน” เป็นสิ่งที่แสดงว่าชาติยังได้กล่าวข้ามพรมแดนของ สังคม เศรษฐกิจ การแบ่งชนชั้น และความมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกในสังคมไปยังเรื่องภายในจิต ซึ่งชาติพบในท้ายที่สุดว่า คือต้นตอและเป็นคำตอบสำหรับปัญหาที่ปวง อันเป็นไปตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธที่เขาและคนไทยได้ มากได้มองข้ามมาตั้งแต่ต้น เพราะมัวไปติดอยู่แต่รูปแบบของพิธีกรรมหรือวัตถุที่เป็นเพียงเปลือกของตัวศาสนาเท่านั้นเอง ดังนั้นแนวคิดในนวนิยายเรื่อง “เวลา” จึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้คนไทยกลับไปพิจารณาหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือเสียใหม่

ทำให้มีข้อสังเกตอยู่สองข้อดังนี้

1. เป็นธรรมชาติของการรับแนวคิดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกยังอีกบุคคลหนึ่งว่าจะต้องมีความคลาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อย เพราะทั้งสองฝ่ายอาจจะอยู่ในสังคมที่มีบริบทของ

วัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงก็ได้ เพราะบริบทของวัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดโลกทัศน์ของปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่ต้น และเมื่อ ปัจเจกบุคคลรับแนวคิดใหม่ๆ จึงจะต้องมีการดัดแปลงอย่างเช่นชาติ ซึ่ง เดิบโตก็มีชีวิตอยู่ในสังคมไทย และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดโลกทัศน์ จาริต ประเพณีของคนไทยคือพุทธศาสนา ในขณะที่ ชาร์ตร์และกามูส์มีชีวิตอยู่ในสังคมฝรั่งเศส ซึ่งมีศาสนาคริสต์ เป็นตัวกำหนดสิ่งเหล่านั้น

นอกจากนี้ชาติยังรับรู้แนวคิดของชาร์ตร์และกามูส์ โดยผ่านเรื่องสั้นและ บทละคร ที่แปลเป็นภาษาไทยเรียบร้อย ซึ่งการแปลทำให้แนวคิดของเจ้าของนวนิยายเริ่มมีการคลาดเคลื่อนไป เพราะ ไม่ว่าผู้แปลจะมีความสามารถในภาษามากเพียงไหน แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเอาความเป็นจิตวิสัย หรือความเป็นตัวเองเข้ามาปะปนกับตัวนวนิยาย นอกจากนี้ในช่วงนั้นประเทศไทยก็ไม่ได้มีการสรุปแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองคนอย่างเป็นระบบมากนัก ดังนั้นชาติจึงต้องอาศัยการตีความของเขาเอง และตัวชาติเองก็ไม่เพียงแต่อ่านงานของชาร์ตร์และกามูส์หากยังรับแนวคิดจากนักเขียนคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นไทยหรือต่างประเทศอีกด้วย

2. ชาติเดิบโตขึ้นมาในสังคมไทยซึ่งมีวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนหลักคำสอนและโลกทัศน์ของพุทธศาสนาและในบางช่วงของชีวิตถึงกลับไปเป็นเด็กวัด จึงเป็นไปได้ว่าถึงแม้เขาไม่ได้สนใจมากนัก เขาอาจจะซึมซับเอาสิ่งเหล่านั้นเข้าหาตัวเองโดยไม่รู้ตัว และเมื่อชาติไปเป็นนักศึกษาของโรงเรียนเพาะช่างในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เขาก็มุ่งหน้าไปสู่ความคิดของตะวันตก โดยเฉพาะของ ปรัชญาอัตถิภาวนิยม ซึ่งแพร่หลายมากับงานศิลปะชักนำให้เขาอ่านหนังสือเช่น นวนิยาย หรือเรื่องสั้น ซึ่งหนึ่งในบรรดางานเหล่านั้นมีงานเขียนของ ชาร์ตร์ และกามูส์ รวมอยู่ด้วย

นอกจากนี้ชาติยังยังซึมซับเอางานเขียนที่นำเสนอทฤษฎีของลัทธิสังคมนิยมที่แพร่หลายอยู่ในก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 เข้ามาอีกด้วย และสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวหล่อหลอมความคิดของเขาอันจะถูกแสดงออกมา ในงานเขียน ที่ถูกตีพิมพ์ เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2522 ด้วยความมั่นใจของตัวเองว่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนกลุ่มหนึ่งของสังคมนั้นคือคนจนในสังคมเมือง เพราะเขาเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพตั้งแต่อายุยังน้อยและยังมีการนำเสนอหนทางแก้ไขสำหรับคนเหล่านั้นอีกด้วยผ่านงานเขียนเรื่อง “ทางชนะ” และ “จนตรอก” ตรงประเด็นนี้ มีแนวคิดของลัทธิสังคมนิยม แอบแฝงอยู่ด้วยพร้อม ๆ กับ ประท้วงการที่ชุมชนให้ความสำคัญต่อ วัฒนธรรม จาริตประเพณีมากกว่าปัจเจกบุคคลสลับกันไปนวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” และเรื่องสั้นอีกหลาย ๆ เรื่อง อันตั้งอยู่บนแนวคิดของการปรัชญาอัตถิภาวนิยม แต่แล้วเมื่อเวลาผ่านไป ราวกับว่าชาติจะพบว่าปัญหาเหล่านี้ยิ่งใหญ่และซับซ้อนเกินกว่าที่ งานเขียนของเขาจะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ เขาจึงหันไปสะท้อนภาพของปัญหาสังคมใน

มุมมองใหม่นั้นคือความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลแทนอันมีลักษณะเป็นสากลและทุกคนแม้แต่ชนชั้นกลาง ก็สามารถพบได้ แต่เขาก็พบกับความผิดหวังว่าแนวคิดจากตะวันตกทั้ง 2 แนวคิดนี้ไม่สามารถถูกนำมาแก้ไขปัญหาได้อย่างเห็นผลนัก

สุดท้ายเขาก็หันมามองว่าทางแก้ไขที่ครอบคลุมที่สุดซึ่งจะสามารถทำให้ปัญหาคลี่คลายลงได้ คือหลักธรรมของพุทธศาสนาซึ่งเขาไม่เคยสนใจมากนักมาตั้งแต่ต้น แต่หลักธรรมของพุทธศาสนาที่เขาเริ่มศึกษา มีลักษณะปลอดไปจาก ความเชื่อ จาริด ประเพณีของไทย ตั้งแต่โบราณซึ่งมักจะทำให้ตัวหลักธรรมพรมัวหรือถูกบิดเบือนไป จะเห็นได้ว่าในตอนท้ายของงานเขียนแทนที่จะคิดถึงธรรมชาติของสิ่งใหญ่โตเช่นสังคม เขาเห็นว่าการกลับไปสู่การครุ่นคิดพิจารณาถึงธรรมชาติภายในของตัวปัจเจกเองจะสามารถแก้ไขปัญหาก็แท้จริงได้

4. ข้อเสนอแนะ

จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษางานของชาติ กอบจิตติในมิติของหลักธรรมทางพุทธศาสนา นั่นคือ ศึกษาว่า งานเขียนของเขาได้รับอิทธิพลจาก หลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างไร เพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการจำกัดแนวคิดและจำนวนงานของชาติในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ในงานเขียนของเขาที่ผ่านมามีหลักธรรมของพุทธศาสนาและแนวคิดอื่นซ่อนเร้นอยู่โดยที่ชาติไม่ได้เจตนา นอกจากนี้ชาติยังสามารถผลิตงานของเขาซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมในศาสนาพุทธได้อีกในปัจจุบันและอนาคต